

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Bakalářská práce

2011

Jiří Kvaltín

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie
Teologické nauky

Jiří Kvaltín

**Islámské manželství jako cesta spásy:
pokus o analýzu oficiálního českého překladu a
výkladu koránu**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Jaroslav Franc, Th. D.

2011

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

Zde bych chtěl poděkovat vedoucímu práce za cenné rady a pokyny,
které mi umožnily tuto práci vytvořit.

OBSAH

ÚVOD	7
1 ISLÁM VE SVĚTLE INTERPRETACÍ	9
1.1 ÚVOD DO ISLÁMU.....	9
1.1.1 <i>Vznik a počáteční vývoj</i>	9
1.1.2 <i>Základní nauka a náboženská praxe</i>	11
1.1.3 <i>Knihy Korán</i>	12
1.2 HLAVNÍ INTERPRETAČNÍ METODY NÁBOŽENSTVÍ.....	15
1.2.1 <i>Co je náboženství</i>	15
1.2.2 <i>Sociologický přístup</i>	17
1.2.3 <i>Psychologický přístup</i>	18
1.2.4 <i>Komparativní přístup</i>	19
1.2.5 <i>Náboženská interpretace náboženství</i>	20
2 KŘESŤANSKÁ TEOLOGIE MIMOKŘESŤANSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ	22
2.1 STRUČNÝ VÝVOJ TEOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ.....	22
2.1.1 <i>Období patristiky</i>	22
2.1.2 <i>Období scholastiky</i>	23
2.1.3 <i>Období reformace a novověku</i>	24
2.1.4 <i>Období 20. století a počátky teologie náboženství</i>	25
2.2 PARADIGMATA TEOLOGIE NÁBOŽENSTVÍ.....	26
2.2.1 <i>Exkluzivismus</i>	26
2.2.2 <i>Inkluzivismus</i>	28
2.2.3 <i>Pluralismus</i>	29
2.2.4 <i>Postpluralismus</i>	30
3 MANŽELSTVÍ V ISLÁMU JAKO CESTA SPÁSY	32
3.1 VZNEŠENÝ KORÁN KOMENTÁŘEM A REJSTRÍKEM OPATŘENÝ PŘEKLAD VÝZNAMU DO JAZYKA ČESKÉHO.....	32
3.2 RODINA V KORÁNU.....	34
3.2.1 <i>Původ manželství a jeho význam</i>	34
3.2.2 <i>Postavení muže a ženy</i>	36
3.2.3 <i>Kdo může vstoupit do manželství</i>	37
3.2.4 <i>Možnost rozvodu</i>	39
3.2.5 <i>Děti v manželství</i>	40
3.3 ZÁKLADNÍ ODLIŠNOSTI POJETÍ RODINY V KORÁNU A V KATOLICKÉ CÍRKVI.....	41
3.3.1 <i>Manželství je od Boha</i>	42
3.3.2 <i>Rovnost muže a ženy</i>	43
3.3.3 <i>Smíšené manželství a mnohoženství</i>	44

3.3.4	<i>Nerozlučnost svazku</i>	46
3.3.5	<i>Úcta k lidskému životu</i>	47
3.4	ISLÁMSKÉ MANŽELSTVÍ A MOŽNOST SPÁSY	49
3.4.1	<i>Postoj katolické církve k islámu</i>	49
3.4.2	<i>Spásný význam náboženství</i>	52
3.4.3	<i>Brání islámské manželství spáse?</i>	54
ZÁVĚR		58
SEZNAM LITERATURY		60
PRAMENY		60
ODBORNÁ LITERATURA		60
INTERNETOVÉ ZDROJE.....		62
ANOTACE		64
RESUMÉ		65

ÚVOD

Bůh se stal člověkem a přišel na tento svět, aby ho spasil. Tak věří křesťané bezmála již dva tisíce let. Tuto radostnou zprávu nám sdělil sám Bůh Ježíš Kristus, který se za nás za všechny vydal a vyzval nás k následování. A právě křesťané jsou těmi, ke kterým se tato radostná zvěst donesla a kteří se pro následování Ježíše Krista rozhodli. Tak mají naději na budoucí spásu.

Jsou ale lidé, ke kterým se tato radostná zvěst nedonesla a nebo mají silné kulturně-náboženské zábrany se tomuto učení otevřít. Tito lidé představují většinu celé světové populace a největší díl patří lidem islámského vyznání.

Univerzalita spásy a křesťanská láska až do krajnosti nám napovídají, že by i lidé jiného vyznání měli dostat příležitost ke spáse. Cesty nám sice nejsou zcela známy, ale teologové je hledají a přinášejí mnohé poznatky k diskuzi.¹ Některé výsledky teologického hledání uvádí i tato práce a snaží se je aplikovat na konkrétní učení islámu o manželství. Dostáváme se tady k samotné podstatě této práce, kdy hledáme, zda manželství v islámu pomáhá lidem na cestě ke spáse.

Cílem této bakalářské práce je tedy zanalyzovat pojetí manželství v knize: „Vznešený Korán komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého“ a to ve vztahu k učení katolické církve a jako možné cesty ke spáse. Uvedený překlad Koránu zahrnuje jak originální znění Koránu v arabštině, tak je zde uvedeno znění v češtině, kdy je použit překlad Dr. Ivana Hrbka a zároveň je zde uveden výkladový komentář v češtině pro snadnější pochopení významu. Komentář, který zabírá více než polovinu celého textu, je přeložen z angličtiny, jehož autorem je Abdulláh Jusuf Ali a který byl vybrán organizací Institute of Islamic Thought jako nejkvalitnější komentář Koránu napsaný v angličtině. V závěru knihy je uveden rejstřík, který se svými patnácti kapitolami s mnoha podkapitolami velmi kvalitně obsáhl celou knihu a umožňuje tak čtenáři se zaměřit na určitou oblast či téma, o které se zrovna zajímá. Tato kniha je v současné době jediným dílem v češtině, které podává tak rozsáhlý a ucelený komentář ke Koránu a stává se tak jedinečným pomocníkem při jeho studiu.

¹ Tak například katolický teolog H. Küng ve svých ranějších pracích trvá na možnosti spásy jinověrců, nebo také J. DiNoia, další katolický teolog, který doufá ve spásu jinověrců v křesťanském slova smyslu. Srov. HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 136-141.

Jelikož jedním ze základních kamenů bakalářské práce je pojetí rodiny v této knize, stává se rejstřík velmi užitečným pomocníkem. Téma rodiny je tak dobře vymezeno a s více než devadesáti odkazy nám poskytuje i dostatečné množství studijního materiálu, se kterým se můžeme vydat k vytyčenému cíli.

K tomuto cíli nám také dopomohou dvě výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou základní odlišnosti v pojetí manželství v islámu a v katolické církvi?
- 2) Může být islámské manželství cestou ke spáse?

V souladu s výzkumnými otázkami je problematika manželského života v islámu rozdělena do několika okruhů, které jsou následně porovnány s učením katolické církve. Tyto oblasti nejsou srovnávány v přílišných detailech, ale jde především o to, co možná nejnázorněji ukázat shody a rozdíly z širšího úhlu pohledu. Je důležité podotknout, že toto srovnávání se nezakládá na striktním nezaujatém pohledu, ale jde o pohled věřícího člověka hájícího pravdy učení katolické církve. Nicméně nejde ani o zaslepené obhajování katolické nauky či bezhlavou kritiku islámské nauky. Snaha je nalézt pozitiva i negativa islámského manželství s tím, že jsou jednotlivé oblasti zkoumány v přátelském duchu a ve snaze o pochopení.

Tato práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře se základy islámu a s hlavními interpretačními metodami náboženství. Ve druhé kapitole se zaměříme na teologii náboženství, kde si stručně představíme její historii a čtyři paradigmata. Je třeba ale upozornit, že s ohledem na rozsah této práce obě uvedené kapitoly poskytují jen základní údaje a nejde o žádnou hlubší studii. Třetí kapitola tvoří základ celé práce a postupuje od definování, či popisu, islámského pojetí manželství, přes jeho srovnání s pojetím v katolické církvi, až k odpovědím na výzkumné otázky.

Motivací k sepsání práce na toto téma, byl především zájem o hlubší proniknutí do učení islámu, které stále více ovlivňuje rysy současné Evropy, založené na křesťanských hodnotách. Dle mého názoru není jednoduché se v současné situaci dobře zorientovat, kdy společnost je silně polarizovaná a zastává radikální „pro“ nebo „proti“ islámské názory.

Manželství je základní buňkou společnosti a proto jednotlivé rozdíly mezi pojetím v islámu a v křesťanství, mohou tuto společnost velmi ovlivnit. Nejde ani tak o zachování určitých společensko-kulturních zvyků, ale především o vliv na spásu každého jednotlivého člověka.

1 Islám ve světle interpretací

První kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. První z nich se věnuje úvodu do islámského náboženství, kde si představíme některé základní prvky tohoto náboženství. V druhé kapitole se pak zaměříme na pojem „náboženství“ a jeho hlavní interpretační metody.

1.1 Úvod do Islámu

Jak jsme si již uvedli, tato kapitola se věnuje úvodu do islámského náboženství. Je rozdělena do tří podkapitol věnujících se vzniku a počátečnímu vývoji islámu, popisující zejména život Muhammada, dále základní nauce a náboženské praxi, kde jsou představeny základní prvky islámu a pět pilířů islámu a nakonec Koránu, především jeho významu pro muslimy a jeho strukturu.

První dvě podkapitoly jsou napsány poměrně stručnou formou,² aby se dostalo většího prostoru třetí podkapitole věnující se Koránu, která je vzhledem k zaměření této práce důležitější.

1.1.1 Vznik a počáteční vývoj

Zakladatelem islámu je prorok Muhammad, který žil v Arábii v letech asi 570 až 632 po Kr. Narodil se ve městě Mekka z rodu Kurajšovců, a to z jeho chudé větve Hášimovců. Jeho otec zemřel ještě před narozením Muhammada, svou matku ztratil v šesti letech. Muhammada si proto vzal do opatrovnictví strýc Abú Tálíb. Poznal tvrdý život pastevece.

Majetkové poměry Muhammada se podstatně zlepšily, když se oženil s bohatou vdovou Chadídžou, která jej předtím zaměstnávala jako průvodce karavan. Porodila mu 6 dětí: 2 syny (brzo zemřeli) a 4 dcery. Z nich nejvýznamnější se stala Fátima, která se později provdala za Muhammadova bratrance Alího.³

Chadídža byla Muhammadovi oddanou, milující družkou. Poskytla mu nejenom hmotné zabezpečení, ale i podporu na počátku prorockého působení.

² Čtenář si může chybějící informace doplnit třeba v knize: KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*.

³ Srov. KRUMPOLC, E. *Islám* [online]. 2008, [cit. 28.1.2009]. Dostupné z: <http://unifor.upol.cz/teologicka/index.php?pageid=5200&chapter=191&id_dbound=94>.

Během svých cest jako průvodce projevoval velký zájem o náboženské otázky a zvláště o monoteistická učení. Takovýmto vývojem a na základě podmětů vyvolaných vizemi v osamění Muhammad dospěl k přesvědčení, že ho Bůh vyvolil hlásat jeho slovo.⁴

Počátky Muhammadových zjevení datuje islamistika do roku 610, veřejné vystoupení do roku 613. Poselství víry, které začal hlásat svým krajanům, naráželo nejprve na lhostejnost a posměch, později na nepřátelský odpor.⁵

Proto došlo k události známé jako hidžra (emigrace), odchodu Muhammada a jeho stoupenců z Mekky do Jathribu (Medína). Dorazili 24.zář.622 a tento rok byl vybrán za počátek islámského datování.

Muhammad byl v Medíně uznán za proroka a zároveň za politického vůdce. Muhammad uzavřel smlouvu se všemi kmeny žijícími v Medíně, která měla překlenout vzájemné rozpory. To se však nepodařilo se židy, kteří Muhammadovi vytkli, že překroutil jejich svatá písma (někteří badatelé se domnívají, že se Muhammad původně považoval za dalšího proroka biblické linie). Proto Muhammad obrátil směr modlitby (kibla) od Jeruzaléma k Mekce. Zároveň ustanovil pro ummu jako sváteční den místo soboty pátek. Židy zčásti z Medíny vyhnal, zčásti nechal zabít.⁶

Po bojích bez vítěze mezi Mekkou a Medínou nastalo příměří na 10 let, ale Muhammadova síla vzrostla mezitím natolik, že v roce 630 Mekka otevřela své brány Muhammadovi, který zde provedl náboženskou reformu a nastolil kult jediného Boha, Alláha.

V průběhu dalších dvou let dobyl Muhammad se svými stoupenci a za podpory Mekkánců prakticky celou Arábii, která přijala islám. V roce 632 umírá.

Po Muhammadově smrti se stali jeho nástupci v čele obce postupně jeho příbuzní: Abu Bakr (632-634), Umar (634-644), Uthmán (644-656) a Alí (656-661). Po zavraždění Alího se chopili moci Umajjovci (661-750), kteří nebyli Muhammadovi blízcí příbuzní (schizma šiitů a sunnitů). Byli proto v r. 750 svrženi a nahrazeni Abbásovci (750-1258), kteří byli prorokovi bližší příbuzní.⁷

⁴ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 13.

⁵ Srov. tamtéž, s. 15.

⁶ Srov. tamtéž.

⁷ Srov. KRUMPOLC, E. *Islám*. [online]. 2008, [cit. 28.1.2009]. Dostupné z: <http://unifor.upol.cz/teologicka/index.php?pageid=5200&chapter=191&id_dbound=94>.

1.1.2 Základní nauka a náboženská praxe

Muslimové věří v jednoho, jediného neporovnatelného, milosrdného Boha - stvořitele, živitele, a ochránce světa, v anděle, které stvořil, v proroky, kteří lidstvu přinesli jeho odkaz, v den posledního soudu, v osobní zodpovědnost za svoje skutky, v Boží moc nad osudem v dobrém i zlém, a v posmrtný život.

Muslimové věří, že Bůh poslal své posly a proroky všem lidem. Uznává starší proroky židovské (starozákonní), novozákonní (za proroka označuje i Ježíše) a některé staroarabské.

Poslední Boží odkaz lidstvu - potvrzení věčného odkazu a shrnutí všech předcházejících odkazů - byl zjeven Proroku Muhammadovi prostřednictvím Archanděla Gabriela.

Člověk se může stát muslimem, když věří a prohlásí, že: Není boha kromě Alláha (totožný výraz pro jediného Boha) a že Muhammad je jeho prorokem.⁸

Islám v sobě zahrnuje mnoho náboženských praktik. Obecně jsou muslimové povinni dodržovat pět pilířů islámu, tedy pět povinností, které muslimy spojují ve společenství:

1. Vyznání víry (šaháda) – prohlášení víry: "Není boha kromě jediného Boha a Muhammad je jeho poslem a prorokem".

2. Modlitba (salát) – Modlí se pětkrát denně (po raním úsvitu, v poledne, odpoledne, při západu slunce a po setmění).

3. Almužna (zakat) – finanční povinnost muslimů. Každý muslim si vypočítává svoji zakat sám. Započítává se sem roční platba 1/40-tiny majetku, s výjimkou věcí jakou jsou přebytek, auto a pracovní nástroje.

4. Půst (sawm) – Každoročně se všichni muslimové v měsíci ramadánu od východu do západu slunce postí - nepožívají jídlo, nápoje a zdržují se sexuálních vztahů se svými manželkami. Nemocní, staří lidé, cestující, menstruuující ženy, těhotné ženy anebo ženy, které kojí, mohou přerušit půst a vykonat ho v jiné době během roku.

5. Pouť do Mekky (hadždž) – je povinností jen pro ty, kteří jsou na to fyzicky připraveni a mají dostatek finančních prostředků.

⁸ Srov. *Objevte islám* [online]. 2001, [cit. 28.1.2009]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/objevte_islam/indexp.htm>.

Islámské právo (šaría) dále vyvinulo tradici různorodých pravidel, která se dotýkají prakticky všech aspektů života muslima i celé společnosti. Zahrnuje například příkazy a pravidla ohledně modliteb, džihádu, ale i bankovníctví či konání potřeby.⁹

1.1.3 Kniha Korán

Korán je základem islámského vyznání. Samotné slovo „korán – qur’an“ pochází z arabštiny. Význam slova bývá nejčastěji odvozován z arabského „qara’a“, což v překladu znamená „číst, přednášet“ či „určeno k recitaci“ a někdy také od slova „qarana“ což znamená „spojení“ a míní se tím spojení všech Božích zjevení.¹⁰

Na rozdíl od Bible je Korán považován za autentické slovo Boží¹¹, nejsou to slova proroka, ale přímo Slova Boží. Z toho důvodu je Korán v islámských zemích brán ve velké úctě, ale pravou hodnotu má jen text v originálním jazyce a jakýkoliv překlad Koránu je jen nedokonalou napodobeninou. Velký důraz je také kladen na přednes, kdy je třeba užít správné výslovnosti a intonace.¹² Až dodnes se mnozí lidé učí celý text Koránu nazpaměť a získávají si tím velké vážnosti a dostávají čestný titul háfiz.¹³

Muslimové věří, že Korán, jako autentické Slovo Boží, má svůj nestvořený vzor u Boha, a je tedy existující od věčnosti. Tento text byl pak v přesné podobě sdělen Proroku Muhammadovi archandělem Gabrielem.¹⁴ První zjevení se událo v jeskyni na hoře Hirá, když Prorokovi bylo čtyřicet let a pak následně docházelo ke zjevení po dobu 23 let a to vždy v měsíci Ramadánu.¹⁵ Velmi pěkně tuto událost vystihuje úryvek z chvalo zpěvu Abdulláha Josufa ‘Aliho¹⁶, který je uveden v úvodu ke knize Korán:

⁹ Srov. *Objevte islám* [online]. 2001, [cit. 28.1.2009]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/objevte_islam/indexp.htm>. Jedná se o oficiální stránky českých muslimů.

¹⁰ Srov. např. *Korán* [online]. 13.3.2011, [cit. 12.10.2010]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kor%C3%A1n>>.

¹¹ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 33.

¹² Srov. KŘIKAVOVÁ, A., et al. *Islám: ideál a skutečnost*, s. 22.

¹³ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 28.

¹⁴ Srov. tamtéž.

¹⁵ Srov. *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*, s. 11.

¹⁶ Abdullah Jusuf Ali (14.dubna 1872 - 10.12.1953) islámský učenec indického původu, který přeložil korán do angličtiny.

„Neuplynulo ani čtyřicet let jeho pozemského života, když z desky poznání byl sejmut závoj a to, co na ni bylo napsáno, počalo být přepisováno na desku v jeho mysli, aby pak mohlo být sděleno světu, čteno a studováno po všechny a pro všechny časy – studnice dobra a moudrosti, výstraha netečným, kompas bloudícím, jistota pochybovačům, útěcha trpícím a naděje zoufalým – poslední článek řetězu zjevení z úst Bohem vyvolených proroků.“¹⁷

Toto sejmutí závoje z desek poznání skrze proroka Muhammada je posledním zjevením, které lidstvo od Boha dostalo. Další zjevení ani prorok již nepřijde. Ale muslimové dostali do rukou Slova Boží, skrze které k nim Bůh neustále promlouvá. Je zde možné vidět paralelu s křesťanstvím, kdy se Slovo stalo Tělem, tak v islámu se Slovo stalo Knihou.¹⁸ A obdobně jako slova Ježíše: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.“ (Jan 14:6), křesťanům ukazují kterým směrem jít životem, tak v islámu plní obdobnou funkci Korán.¹⁹ Dává muslimům rady do všech oblastí života, ať již se to týká duchovních či ryze praktických záležitostí.

Tedy srovnávat Ježíše, Syna Božího, s prorokem Muhammadem je nesprávné. Jak již bylo uvedeno výše, přijatelnější je analogie pozice Ježíše pro křesťanství a Korán pro islám. Prorok Muhammad se může spíše srovnávat s mnohými starozákonními proroky či některými hlasateli evangelia, pokud vezmeme v potaz novozákonní dobu. Dle anglického znalce islámu W.C. Smitha, je vhodnější srovnávat úlohu proroka Muhammada s úlohou svatého Pavla. Oba byli apoštolé a hlasatelé. Pavel hlásal zvěst Ježíše Krista a Muhammad zvěst Koránu.²⁰ Jako zajímavostí se nám může jevit odlišné vyvolení proroků. Prorok Muhammad se sám uchýlil do samoty k náboženskému rozjímání, kdy se mu po určitém čase dostalo zjevení. Z uvedeného by se dalo usoudit, že má prorok na daném zjevení určitou zásluhu. Kdyby se neuchýlil do samoty k rozjímání, pravděpodobně by se mu nedostalo zjevení. Naopak sv. Pavla, a nejen jeho, si Bůh vyvolil zcela nečekaně. Pronásledovatel křesťanů se obrací a stává se jeho nejhorlivějším hlasatelem. Není to dlouhodobé postupné zjevování, ale rázný a rychlý zásah do srdce člověka.

¹⁷ Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, s. 15.

¹⁸ Srov. KÜNG, H., ESS, V. J. *Křesťanství a islám: na cestě k dialogu*, s. 35.

¹⁹ Srov. KŘIKAVOVÁ, A., et al. *Islám: ideál a skutečnost*, s. 31.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 32.

Co se týče samotné knihy z hlediska obsahu, tak Korán není vázán žádnou pevnou strukturou. Není zde žádný souvislý příběh. Jsou zde zaznamenána jednotlivá zjevení, která byla proroku seslána.²¹ Zpočátku byla tato zjevení zachovávána v mysli prvních muslimů a předávána ústně a teprve po více než deseti letech po Muhammadově smrti byla zaznamenána písemně.²² K písemnému záznamu došlo podle tradice již za chalífátu Abú Bakra²³. K tomuto úkolu byl pověřen bývalý Muhammadův tajemník Zajd ibn Thábit. Jelikož se souběžně vytvářely i další záznamy zjevení od jiných autorů, bylo třeba záznam Zajd ibn Thábita jednoznačně vyhlásit za pravé znění Knihy. Rozhodnutí učinil v řadě třetí chalífa Uthmán²⁴. Tento kanonický text Koránu byl pak rozeslán do ostatních provincií. Kniha byla rozdělena do 114 kapitol, zvaných súr. Jednotlivé sóry byly rozděleny na verše. Celý Korán tak obsahuje 6236 veršů, zvaných ája. Sóry byly seřazeny mechanicky podle počtu veršů, od nejdelších po nejkratší. Nejde tedy o chronologické uspořádání. Téměř všechny sóry začínají basmalou, tj. slovy: „Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.“

Významnou výjimkou tohoto pravidelného uspořádání súr je súra s názvem Fátíha „Otevíratelka Knihy“ někdy je též nazývána „Vstupní branou Knihy“.²⁵

„Ve jménu Boha milosrdného, slitovného. Chvála Bohu, Pánu lidstva veškerého, milosrdnému, slitovnému, vládci dne soudného, Tebe uctíváme a Tebe o pomoc žádáme, ved' nás stezkou přímou, stezkou těch, jež zahrnuls milostí Svou, ne těch, na něž jsi rozhněván, ani těch kdo v bludu jsou!“ (1:1-7)

Podle komentáře Jusufa Aliho je tato súra podle všeobecné shody správně umístěna na začátek Koránu, jelikož obsažně a srozumitelně definuje vztah člověka k Bohu v rozjímání a modlitbě. Je učitelkou k modlitbě.²⁶ Věřící islámu si ji velmi cenní a stala se tak nedílnou

²¹ Srov. např. *Korán* [online]. 13.3.2011, [cit. 12.10.2010]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kor%C3%A1n>>.

²² Srov. tamtéž.

²³ Abú Bakr (asi 573 Mekka - 23. srpen 634 Medína) byl zámožný kupec z kmene Kurajšovců. Po smrti proroka Mohameda se stal prvním voleným chalífou, hlavou islámu. Islámské říši - chalífátu vládl od 9.června 632 až do své smrti.

²⁴ Uthmán (asi 574 Mekka – 17.červen 657 Medína). Třetí chalífa islámu pocházel z rodiny Umajjovců a je pro šířty nezákonným chalífou, protože nepocházel z rodiny Muhammadovy.

²⁵ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 29-30.

²⁶ Srov. *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*, s. 17.

součástí každé modlitby. Jako vzor modlitby vysvětluje i tu skutečnost, proč se „Otevíratelka Knihy“ liší od všech ostatních súr. V celém Koránu je jakoby mluvčím přímo Bůh, ale v této první súře se zdá, že mluvčím je někdo jiný. Pro srovnání uvedme také prvních pět veršů z druhé súry s názvem „Kráva“:

„Alif lám mím! Toto Písmo, o němž pochyby není, je vedením pro bohabojné, kteří v nepoznatelné věří, modlitbu dodržují a z toho, co jsme jim uštědřili, rozdávají, kteří věří v to, co bylo sesláno tobě, i v to, co bylo sesláno před tebou, a pevně jsou o životě budoucím přesvědčeni, ti Pánem svým jsou správně vedeni a ti budou blaženi.“ (2:1-5)

Z uvedeného úryvku jasně vysvítá odlišnost mluvčího. Je třeba také podotknout, že daný úryvek je dobrým reprezentantem stylu celé knihy, což právem podtrhuje významnost odlišnosti první súry od všech ostatních.

1.2 Hlavní interpretační metody náboženství

V následující kapitole si představíme hlavní interpretační metody náboženství. Cílem není detailní popis jednotlivých metod ani jejich historický vývoj či přehled. Jde především o uvedení do problematiky a seznámení čtenáře s různými úhly pohledů na náboženství. K tomuto účelu je užita zejména publikace *Bádání o posvátne*²⁷ od W. E. Padena, která svým zaměřením a strukturou vhodně koresponduje s cíli této kapitoly.

V jednotlivých podkapitolách se seznámíme postupně se sociologickým, psychologickým a komparativním rámcem, tedy pohledy na náboženství z venčí. Celou kapitolu pak uzavře podkapitola věnující se pohledu na náboženství zevnitř, tedy taková náboženská interpretace náboženství.

Dříve však než přistoupíme k jednotlivým metodám, přiblížíme si samotný pojem „náboženství“.

1.2.1 Co je náboženství

Termín „náboženství“ pochází z latinského „religio“, což v pozdní antice znamenalo „posvátná úcta“ nebo „zbožnost“.²⁸ S následným rozvojem křesťanství si termín „religio“

²⁷ PADEN, W. E. *Bádání o posvátne: Náboženství ve spektru interpretací.*

²⁸ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátne: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 19-20.

křesťanství přivlastnilo a označovalo tak uctívání svého Boha. Nicméně s postupným objevováním světa, se slovem „náboženství“ začaly pojmenovávat veškeré světové systémy víry v nadpřirozeno, což také přineslo nejednoznačnost významu tohoto slova. V současné době neexistuje žádná jeho všeobecně uznávaná definice,²⁹ i když definic je nepřehledné množství, jak se o tom můžeme přesvědčit třeba v knize od Karla Skalického.³⁰

Užívání výrazu „náboženství“ bývá v obecné rovině zatíženo pozitivním, nebo negativním soudem.³¹ Zastánci svého náboženství ho považují za jediné pravé a všechny ostatní berou jako falešné. Tomuto přístupu se snaží předejít religionistika, snažící se o vyvážené zkoumání náboženství. Správný religionista by si tak měl snažit získat odstup a být nestranným. Zároveň by si měl uvědomit, že jeho stanovisko je jen jedno z mnoha a nemusí být to jediné pravé.³²

Nicméně i přes snahu být nestranným a objektivním, má každý jedinec svůj úhel pohledu a zkoumá náboženství z určitého hlediska. Jak píše W. E. Paden ve své knize: „Každý postoj zahrnuje určité požadavky, společenský kontext, cíle a publikum. V tomto smyslu každý přístup vyjadřuje určitou pozici a z ní nahlíží celé náboženství v kategoriích svého omezeného horizontu.“³³ Tak je člověk ovlivňován okolní společností, svými zkušenostmi, svými cíli a tím je i ovlivněn náš pohled na náboženství, kdy si pod pojmem „náboženství“ můžeme představovat uctívání Boha, modlení, zájmovou činnost, cestu k moci a mnohé další. Waardenburg pojem „náboženství“ dále rozvíjí a zavádí předběžnou definici náboženství jako orientace. Tvrdí, že na náboženství je třeba pohlížet jako na systémy orientace, které slouží člověku k orientaci v životě a ve světě. Svými specifickými prvky, normami, hodnotami vytváří náboženství systémy orientace zvláštního druhu, které působí jako dárci smyslu.³⁴ Přístupů k náboženství je tedy celá řada a my si v následujících kapitolách ukážeme některé z nich.s

²⁹ Srov. tamtéž, s. 20.

³⁰ SKALICKÝ, K. *V zápase s posvátnem: Náboženství v religionistickém bádání*, s. 21-34.

³¹ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 20.

³² Srov. tamtéž, s. 15-17.

³³ Srov. tamtéž, s. 16.

³⁴ Srov. WAARDENBURG, J. *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*, s. 20-21.

1.2.2 Sociologický přístup

Sociologický přístup se snaží vysvětlit každý aspekt náboženství jako projev kolektivního života, nikoliv jako Boží zjevení. Tedy Bohové, obřady, morálka, posvátno to vše je vnímáno jako výtvar a nástroj kultury.³⁵ Náboženství je považováno za společenské, které vyvíjí neustálý tlak na jedince.³⁶ V určitých formách je tak společnost dávána na roveň bohu, kdy společnost jako bůh stojí nad všemi jedinci a převyšuje je svou mocí a velikostí, vyžaduje oddanost a podřízenost. Obdobně jako bůh nám společnost dává a také bere. Náboženské chování je tedy vnímáno jako chování sociální.³⁷ Tak se například projevuje sociální pojetí náboženství při uspořádání hodnot, či překonávání krizí ve společnosti.³⁸ Dále ve svém přístupu se zabývá i samotným původem náboženství, které je také pokládáno za výtvar společnosti.³⁹ Vznik bohů je tak spojován s potřebami společnosti a bohové odpovídají jejímu životnímu stylu. Proto mají bohové vlastnosti, které jsou vyžadovány. Ať už jsou spravedliví, panovační, ochránci, krvelační, vládnou lesům, polím či mořím.⁴⁰ Tento vztah společnosti a náboženství se také mění a vyvíjí, takže v případě změny společnosti se také mění či vyvíjí samo náboženství.⁴¹

Tento pohled přináší mnohé poznatky, ale na druhou stranu má i určité nedostatky. Již samotný termín „společnost“ nelze jasně definovat a sociologický přístup je tak ovlivněn vlastní interpretací. Ve svém, řekněme, až přílišném zaměření na společnost, zapomíná na ostatní aspekty náboženství, kdy náboženství bere jen jako výtvar společnosti, ale zcela ignoruje člověka jako jedince, tedy jeho psychologickou stránku.⁴² Jak uvádí W. E. Paden ve své publikaci: „Jedna věc je ukázat, že náboženství je ve vztahu se společenským kontextem, ale něco jiného je říci, že společenský kontext je jedinou příčinou náboženství.“⁴³

³⁵ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 20.

³⁶ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha*, s. 87.

³⁷ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 47.

³⁸ Srov. WAARDENBURG, J. *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*, s. 82.

³⁹ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 20.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 48.

⁴¹ Srov. tamtéž, s. 52-53.

⁴² Srov. tamtéž, s. 59-61.

⁴³ Tamtéž, s. 60.

1.2.3 Psychologický přístup

Obdobně jako sociologický přístup připisuje tvůrčí sílu společnosti, tak psychologický přístup připisuje tyto vlastnosti duši člověka, nahlíží do nitra člověka a zkoumá roli nevědomí.⁴⁴ S. Freud vidí náboženství jen jako iluzi a jeho vznik vysvětluje individuálním vývojem projekcí, které se objevují v dětství.⁴⁵ Naproti tomu C. G. Junga bral náboženské aspekty duševní skutečnosti zcela vážně⁴⁶ a k jejímu popisu zavádí klíčové pojmy „psyché“ a archetyp „bytotné Já“. První z nich, „psyché“, propojuje vědomí a nevědomí život. Netýká se jen jednotlivce, ale má i kolektivní rozměr. Nevzniká při narození, ale člověk ji dědí stejně jako stavbu těla. Jedinec ji nevlastní, ale podílí se na ní, je pro něho základem veškeré zkušenosti.⁴⁷ „Psyché“ je dáváno na roveň bohu, je svědkem všeho, co děláme, ukazuje povahu a pravdu našich životů.⁴⁸ Všechno, co činí naše já, včetně toho, že zaujímá nějaký náboženský postoj, ovlivňuje celou „psyché“.⁴⁹ Druhým pojmem je „bytotné Já“, které je středem celku vědomého a nevědomého života člověka, oproti pouhému „já“, jako středu „jen“ vědomého života.⁵⁰ Vědomé „já“ vnímá „bytotné Já“ jako „jiné“, nebo je idealizuje jako boha, spasitele či duchovního učitele.⁵¹

Kristus (Muhammad, Buddha) je tak považován za hlavní obraz „bytotného Já“, do kterého „psyché“ promítá své ideály.⁵² Náboženskou zkušeností je tedy vztah mezi „já“ a „bytotným Já“. Náboženství je tak srovnáváno s psychoterapií, kdy vztah duše k bohu je paralelou vztahu pacienta a terapeuta: „já“ ví, že je vyslechnuto, pochopeno, zhodnoceno a přijato.⁵³

I tento přístup trpí podobnými nedostatky jako sociologický přístup. Není všeobčímajícím pohledem na náboženství, ale je významným příkladem aplikačních možností

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 63.

⁴⁵ Srov. WAARDENBURG, J. *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*, s. 83.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 84.

⁴⁷ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 20.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 76.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 77.

⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 69.

⁵¹ Srov. tamtéž..

⁵² Srov. tamtéž, s. 74.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 76-77.

interpretačního rámce. Zatímco předchozí přístup vysvětluje vnější podoby náboženství, tento přístup se zaměřuje na vnitřní podobu z individuálního hlediska člověka.⁵⁴ Boha tak klade do lidského nitra, symbolizující jeho nejvyšší a nejhlubší tužby, ale odmítá jeho existenci nezávisle na lidském myšlení.⁵⁵

1.2.4 Komparativní přístup

Porozumět náboženství, dle tohoto přístupu, znamená prozkoumat jeho jednotlivé formy a projevy v různých kulturách na základě vyvážené perspektivy.⁵⁶ Jednotlivá náboženství neposuzuje, zda jsou pravdivá či nikoli, ale snaží se je popisovat a porovnávat s co možná nejmenší zaujatostí.⁵⁷ K náboženství přistupuje jako k samotnému fenoménu, i když připouští, že má své sociální, psychologické, jazykové a ekonomické rysy.⁵⁸ Náboženství tedy není jen projevem lidské společnosti, ale je i jejím tvůrcem. Vytváří si svůj vlastní způsob vyjadřování, který je pro nezúčastněného obtížně interpretovatelný.⁵⁹ Tak jako předchozí přístupy mají své klíčové pojmy „společnost“ a „psyché“, má i tento přístup svůj pojem „posvátno“. Pojmem „posvátno“ jsou označovány hlavní objekty, které jsou podle věřících obdařeny nadlidskou mocí a autoritou.⁶⁰ Můžou to být předměty, osoby, obřady, texty. Samotné náboženství je pak chápáno jako systém způsobů prožívání „posvátna“.⁶¹

Oproti předchozím přístupům si komparativní rámec religionistiky zavádí svou vlastní terminologii, kterou se snaží lépe a nestranně popsat jednotlivé formy náboženství. Přesto má tento přístup také některé nedostatky. Popis jednotlivých náboženství není zcela objektivní, jelikož již samotný výběr dat pro srovnání jednotlivých náboženství nemůže být zcela neutrální. Tato data totiž náleží do množiny s nekonečným počtem prvků, ze kterých je třeba vybrat určitou skupinu, která poslouží tomu konkrétnímu účelu.⁶² Dalším nedostatkem je snaha o přiřazování každého náboženského fenoménu do určité skupiny, čímž dochází, i přes

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 78-80.

⁵⁵ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha*, s. 86.

⁵⁶ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 81.

⁵⁷ Srov. SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha*, s. 111.

⁵⁸ Srov. PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*, s. 83.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 84.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 85.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 85-86.

⁶² Srov. tamtéž, s. 96-97.

snahu o co nejširší záběr, k nucenému opomíjení jeho historické neopakovatelnosti a kontextuálního významu.⁶³ A v neposlední řadě je tomuto přístupu také vyčítáno, že nemá žádnou hodnotící schopnost a hodnotu náboženství neumí ocenit.⁶⁴

1.2.5 Náboženská interpretace náboženství

Tato interpretace se odlišuje od ostatních již samotným úhlem pohledu. Nedívá se na náboženství z venčí, ale pozoruje ho zevnitř. K interpretaci užívá svého vlastního náboženského jazyka a věrně se ho drží.⁶⁵ Interpretace tak není pouhou teorií, ale aktem víry.⁶⁶ Tato interpretace slouží mnoha účelům a jedním z nich je to, že dává absolutní platnost své vlastní verzi posvátna. Samotné interpretace mohou být jak uzavřené do sebe, tak orientované navenek,⁶⁷ a tím dávají najevo svůj vztah k ostatním náboženstvím.

Ve své knize se W. E. Paden zabývá čtyřmi způsoby interpretace náboženství náboženstvím, které si nyní v krátkosti představíme.

První z nich je „Formování náboženství pomocí interpretace“. Žádné velké náboženství nepřetrvává ve své prvotní formě, ale je formováno interpretací dějin. V takovém smyslu jsou tedy dějiny náboženství dějinami náboženské interpretace náboženství.⁶⁸

Druhý způsob je „Náboženská interpretace rozmanitosti náboženství“. Je celá řada způsobů jak jednotlivá náboženství vysvětlují náboženskou rozmanitost. Vysvětlují ji od striktního obraného postoje, kdy náboženství hájí svou vlastní výlučnost a považuje se za jediné pravé, přes přiznání ostatním náboženstvím částečnou platnost, až po otevřenost univerzalizmu a pluralismu, kde jsou si všechna náboženství rovna.⁶⁹

Dalším způsobem je „Prohlubování chápání náboženství díky myšlence o různých významových rovinách“. Tento způsob ukazuje jak náboženství interpretuje své texty, svůj náboženský svět a přenáší výsledek interpretace na nenáboženský svět na svět dneška.⁷⁰

⁶³ Srov. tamtéž..

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 99.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 101.

⁶⁶ Srov. tamtéž..

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 102.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 103.

⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 105.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 111.

Posledním čtvrtým způsobem je „Prohlubování chápání náboženství díky úrovni náboženského porozumění“. Podle tohoto způsobu se náboženský objekt vyjevuje v souladu s náboženským aktem našeho vnímání. Podle mnoha náboženských tradic jsou lidé, kteří vidí náboženství pouze povrchně a jsou lidé kteří vidí do jeho hloubky.⁷¹

Nicméně pro racionalisty stále zůstává hlavním problémem pravdivost náboženských tvrzení. Zdá se, že jejich pravdivost nemůže být potvrzena. I přes veškerou snahu filozofů formulovat argumenty svědčící pro jejich objektivní platnost, nebo proti ní, se tato obhajoba neobejde bez termínů a pravidel týkajících se právě toho a onoho náboženství. Náboženská interpretace je tedy nejenom součástí svého vlastního systému, ale je také sebeutvářejícím systémem.⁷²

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 116.

⁷² Srov. tamtéž, s. 122-123.

2 Křesťanská teologie mimokřesťanského náboženství

V předchozí kapitole jsme si ukázali, že komplexně definovat náboženství, i přes veškerou snahu, je velmi obtížné, ba snad i nemožné. Na náboženství se totiž můžeme dívat z různých hledisek, které jsou ale schopny pokrýt jen jeho určitou část. Také jsme si představily některé základní pohledy na studium náboženství a to především z pohledu z venčí, z pohledu mimonáboženského. V závěru kapitoly jsme si ale také ukázaly, že náboženství lze studovat i zevnitř, tedy pohled věřícího na své náboženství nebo pohled věřícího na jiná náboženství. A tady se dostáváme k tématu této kapitoly, která se právě zaměřuje na pohled křesťanství na mimokřesťanská náboženství.

Celé téma je rozděleno do dvou částí, první z nich je pohled do minulosti, kde si v krátkosti uvedeme vývoj „vztahu“ křesťanství k ostatním náboženstvím, začínaje obdobím patristiky a konče 20. stoletím. V druhé části se budeme držet více současnosti a uvedeme si čtyři paradigmaty teologie náboženství, tedy čtyři různé přístupy k ostatním náboženstvím.

2.1 Stručný vývoj teologie náboženství

Jak ze samotného názvu kapitoly vyplývá, bude tato kapitola zaměřena na vývoj teologie náboženství ve stručném podání. Pro přehlednost je vývoj rozdělen do čtyř částí, ve kterých si představíme vztah křesťanství k mimokřesťanským náboženstvím v období patristiky, scholastiky, reformace a novověku a ve 20. století.

2.1.1 Období patristiky

V období patristiky církevní Otcové věrně následovali námět Písma svatého o všeobecné spáse národů, ale přitom si zachovávali zamítavý postoj vůči ostatním náboženstvím.⁷³ Připouštěli spásu „nevěřících“, ale odmítali, že by jiná náboženství mohla být cestou spásy. Obdobným způsobem se také stavěli k židovství, dokonce i hůře, když ukřižování Krista považovali za větší hřích než modloslužebnictví jiných náboženství.⁷⁴ Poněkud vstřícnější postoj měli k filozofickému myšlení, především k platónské filozofii.⁷⁵

⁷³ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 21.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 21-23.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 23.

Mezi největší zastánce „nekřesťanů“ patřili Justin a Klement Alexandrijský. Klement Alexandrijský viděl ve filozofii dar od Boha: „Filosofie je podle něj právě tak Božím darem jako židovská Tóra. Před příchodem Krista byla filosofie pro Řeka jako cesta spravedlnosti.“⁷⁶ Nutno také podotknout, že tento postoj neměl jen k řeckým filozofům, ale i k brahmánům a buddhistům, které také řadil mezi filozofy.⁷⁷

Na druhé straně názorového spektra můžeme jmenovat Cypriána se svou tezí „mimo církev není spásy“⁷⁸ a také Augustina, který je velmi pesimistický k možnosti spásy „nekřesťanů“, když vidí zahubení lidstva jako zasloužený úděl: „Zahynutí je zasloužený úděl všech lidí, protože všichni v Adamovi zhřešili. Z této masy všech lidí jdoucí k ztracení (massa damnata, případně massa perditionis) Bůh svrchovaně vyvoluje ke spáse některé jedince, kteří dohromady tvoří společenství předurčených, tedy Boží lid, pravou církev Kristovu.“⁷⁹ Z tohoto pohledu jinověrci vlastně nemají „šanci“ na spásu a jsou předurčeni k ztracení. Tento postoj, nebo spíše celá Augustinova soteriologie, je velmi zásadní, protože „rozhodujícím způsobem ovlivnila církev na celá staletí a velkého rozkvětu dosáhla v období reformace.“⁸⁰

2.1.2 Období scholastiky

Scholastická teologie vidí otázku náboženství v jiných dějinných podmínkách, ale v podstatě zůstává u totožných postojů jako v době předchozí. Pohanství je téměř vytlačeno na okraj společnosti, řeší problém rozmáhajícího se islámu a otázka židovství stále přetrvává.⁸¹ Křesťanská Evropa dosáhla významné politické a vojenské moci, kterou využívala k šíření křesťanství i pomocí meče. Různé „svaté války“ proti pohanům, křížové výpravy, reconquista ve Španělsku,⁸² to vše se významně podílí na tvářnosti tohoto období a demonstruje tak pohled křesťanství na jiná náboženství. Vůči židům se uplatňuje postoj snášenlivosti, který je ovšem podmíněn znevýhodněním židů v oblasti ekonomické, sociální i

⁷⁶ HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 41.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s.42.

⁷⁸ Srov. tamtéž..

⁷⁹ HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 44.

⁸⁰ HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 43.

⁸¹ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 28.

⁸² Srov. tamtéž, s. 29.

politické.⁸³ Vztahy s muslimy byly vyostřenější, kdy s trochou nadsázky můžeme tvrdit, že se „vytvořily dva tábory, jež na všech polích stály proti sobě a válčily spolu.“⁸⁴ Mezi stinnými stránkami se vyskytovaly i ty světlejší, mezi které patří zrod prvních misí šířící křesťanství, ne mečem a politickou mocí, ale zvěstováním evangelia.⁸⁵

K táboru zastávající vstřícnější postoj vůči nekřesťanům můžeme přiřadit například papeže Řehoře VII., který píše dopis muslimskému králi Anzirovi, v němž sděluje, že „křesťané a muslimové uctívají téhož Boha“.⁸⁶ Mezi zastánce můžeme přiřadit také Petra Abelarda vyzívajícího ke smířlivějšímu postoji vůči židům a také Františka z Assisi, který se zastával více muslimů.⁸⁷

Na opačné straně byly ovšem hlasy významnější a také početnější. Kdy například 4. Lateránský koncil oficiálně potvrdil Cypriánovu tezi, že mimo církve není spásy, nebo třeba bula papeže Bonifáce VIII, podmiňující možnost spasení všech lidí, jen pokud budou poddáni papeži.⁸⁸

Na sklonku středověku, lze ovšem pozorovat nové smýšlení, ovlivněné rodícím se humanismem, které na náboženskou otázku vrhá nové světlo. Mezi všemi vyniká kardinál Mikuláš Kusánský, který ve svém díle představuje vizi míru a smíření mezi náboženstvími.⁸⁹

2.1.3 Období reformace a novověku

Moderní období nabídlo teologii celou řadu prvků ke kladnému hodnocení spásného významu různých náboženství. Jde především o rozvoj misí, zdůrazňování snášenlivosti uznávající hodnoty každé náboženské tradice, vznik vědeckých disciplín věnujících se náboženství.⁹⁰ Bohužel se toto kladné hodnocení různých náboženství prosazovalo jen pozvolna na poli teologických odvětví a teologie tak zůstala dlouho zakotvena v postojích

⁸³ Srov. tamtéž..

⁸⁴ BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 28.

⁸⁵ Srov. tamtéž..

⁸⁶ HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 50.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 51.

⁸⁸ Srov. tamtéž..

⁸⁹ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 35.

⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 37.

minulosti, i když zmírnila jazyk a polemiku.⁹¹ Rozepře s muslimy a židy ustoupily aktuálnější hrozbě protestantismu a nutnosti vyjasnit své postoje k nově objeveným náboženstvím.⁹²

Období reformace znamenalo ještě pokračování v názorech středověkých teologů,⁹³ které se postupně vyvíjely s přibývajícými sociálně-kulturními změnami ve stoletích následujících.⁹⁴ Ztráta moci, postupná sekularizace, pronikání osvícenských názorů do řad křesťanských autorů přinesly změny do smýšlení vůči mimokřesťanským náboženstvím.⁹⁵

Mezi první průkopníky nového pohledu teologie na mimokřesťanská náboženství můžeme zařadit protestantského teologa F. Schleiermachera, který považuje nejranější náboženské tradice za v jistém smyslu nejautentičtější.⁹⁶ Ve svém studiu náboženství dále vypracoval teorii náboženství, která silně ovlivnila tehdejší protestantskou teologii a dodnes se těší značnému vlivu.⁹⁷

Tyto z počátku ojedinělé názory se postupně rozšiřovali a na přelomu 19. a 20. století se již setkáváme s širokým spektrem postojů k mimokřesťanským náboženstvím, které daly impulz k počátku teologie náboženství.

2.1.4 Období 20. století a počátky teologie náboženství

Velmi důležitým příspěvkem ke vzniku teologie náboženství byl rozvoj různých vědních oborů, kterým se teologové a misionáři věnovali na počátku 20. století.⁹⁸ Určitý náskok v zájmu o náboženství měla protestantská teologie, vycházející jak z učení Luthera či Kalvína, tak i z moderní filozofie. Názory byly po celou dobu velmi rozličné a nejednotné. Někteří přistupovali k hodnocení náboženství velmi záporně, mezi které můžeme zařadit například K. Bartha nebo H. Kraemera, kteří jsou velmi skeptičtí k myšlence, že náboženství přispívají k přípravě ke spáse.⁹⁹ Na druhé straně najdeme ale také celou řadu zastánců,

⁹¹ Srov. tamtéž.

⁹² Srov. tamtéž.

⁹³ Srov. HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 52.

⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 56.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 56-57.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 58.

⁹⁷ Srov. tamtéž..

⁹⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 46.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 49.

například P. Althause nebo P. Tillicha, kteří jsou k náboženstvím přívětivější a vidí v nich opravdové svědectví Boha, i přes všechny jejich nedostatky.¹⁰⁰

Pokud jde o katolickou teologii náboženství, tak ta má své předchůdce v J. P. Steffese a O. Karrera. Oba mají poměrně kladné postoje k náboženstvím.¹⁰¹ Mezi další následovníky můžeme uvést K. Rahnera, který svým přístupem posunuje učení o spáse „nevěřících“ z jednotlivce na rovinu náboženství, tedy zda náboženství svým skutečným životem tvoří pro své členy právoplatnou cestu ke spáse uskutečněné v Kristu a ukazuje, že náboženství vytvářejí „oprávněné“ cesty spásy.¹⁰² Obdobně kladné stanovisko vůči náboženstvím, jako řádně a oprávněné cesty spásy, mají H. R. Schlette i R. Panikkar.¹⁰³ Druhý vatikánský sněm toto nové zaměření teologie náboženství přijal, ale výslovně neosvětlil všechny základní náměty. Ve svém vyjádření uznal, že náboženství mají podíl na přípravě spásy národů a vyzval k jeho dalšímu studiu.¹⁰⁴

2.2 Paradigmata teologie náboženství

V předchozí kapitole jsme si stručně uvedli vývoj teologie náboženství a dostali jsme se až do nedávné minulosti, která je na tomto poli studia stále velmi aktuální. Pro důležitost tohoto tématu k celé práci, si shrneme jednotlivé přístupy křesťanství k ostatním náboženstvím a představíme si tak čtyři paradigmata teologie náboženství, kterými jsou exkluzivismus, inkluzivismus, pluralismus a postpluralismus. Kvalitní zpracování tohoto tématu přináší P. Hošek ve své knize *Na cestě k dialogu*¹⁰⁵, kterého se budeme v této části držet.

2.2.1 Exkluzivismus

Exkluzivismus je pojetí nejobvyklejší v dějinách křesťanství, ale s obdobnou oblíbeností je využíván i v jiných náboženstvích, jako pohled na ostatní tradice.¹⁰⁶ Jak Hošek ve své knize píše: „Exkluzivismus trvá na výlučnosti, jedinečnosti a univerzálním dosahu a významu vlastní tradice, dnes se pro něj prosazuje méně zatížený pojem partikularismus.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 50.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 51.

¹⁰² Srov. tamtéž, s. 51-53.

¹⁰³ Srov. tamtéž..

¹⁰⁴ Srov. NAe 2.

¹⁰⁵ HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 65.

Velmi zjednodušeně řečeno, exkluzivismus vychází z přesvědčení, že právě „naše tradice“ (ať už hovoří muslim, buddhista či křesťan) je nejlepší, resp. jediná správná.¹⁰⁷

Pokud jde o křesťanství, tak jeho výlučnou povahu lze předložit jen ve světle výlučnosti Krista.¹⁰⁸ Je to právě Kristus, který bezpodmínečně vyžaduje rozhodnutí se pro něho. Sám tvrdí, že spásy můžeme dojít jen v něm a skrze něho, neexistuje jiná možnost.¹⁰⁹ Výlučnost křesťanství je tedy neodmyslitelně spojená s Kristem. Kdo by tedy chtěl zpochybnit výlučnost křesťanství, musel by zpochybnit výlučnost Krista.¹¹⁰ S tím nutně souvisí pojetí exkluzivismu ve formě eklesiocentrismu, tedy mínění, že spása a její šíření jsou bytostně spojeny s církví a to především v nutnosti přijmout zvěstované evangelium.¹¹¹ Pokud totiž můžeme být spaseni jen v Kristu, pak je církev ke spáse nutná, jelikož je tajemným tělem Kristovým.¹¹² Nicméně toto pojetí někteří zastánci exkluzivismu nechťejí přijmout, protože většina lidí evangelium nikdy neslyšela a byla by tak odsouzena k věčnému trestu, což se zdá být v rozporu se zvěstí o Boží vše přesahující lásce k lidem. Proto předpokládají, že Kristovo smíření je ke spáse nutné, ale není již nutné, aby tento akt byl vědomě přijat.¹¹³ Osud lidí, kteří tedy ne vlastní vinou neslyšeli evangelium, je pak ponechán v Božích rukou. Názory na jejich další úděl se značně liší, jelikož je nelze dostatečně pevně podložit v Písmu. Někteří zastávají názor, že jejich úděl je mimo možné poznání, jiní hovoří o možnosti evangelizace prostřednictvím andělů či setkání s Kristem v hodině smrti a další hovoří o více úrovních nebe a věčného trestu. I přes tuto snahu o zmírnění důsledků svého pojetí, exkluzivisté každopádně trvají na diskontinuitě mezi církví a světem a na jiná náboženství nahlíží velmi skepticky.¹¹⁴

I když má exkluzivismus nejsilnější zakotvení v Písmu (v porovnání s dalšími třemi paradigmaty) nezdá se, že by řešil otázku spásy bezproblémově. Zdá se totiž, že svým postojem omezuje Boží svobodu v otázce spásy a do důsledku by to znamenalo, že jen

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 66.

¹⁰⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 274.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 275.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, s. 277.

¹¹¹ Srov. HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 66-67.

¹¹² Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 278.

¹¹³ Srov. HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 66-67.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 68-69.

nepatrný zlomek lidstva by mohlo být spaseno, což by odporovalo milujícímu Bohu, jak ho známe z Písma.¹¹⁵

2.2.2 Inkluzivismus

Nedostatky exkluzivismu se snaží řešit inkluzivismus, který vychází z univerzálního soteriologického optimismu. Obdobně jako v moderní formě exkluzivismu, inkluzivisté trvají na nutnosti Kristova spásného činu v jeho ontologickém smyslu, tedy že se to muselo stát, ale není nutné to vědomě přijat.¹¹⁶ Ve větší míře se liší od exkluzivismu ve vztahu k ostatním náboženstvím, kdy jsou inkluzivisté přesvědčeni, že se lidé vědomě neznajícího Krista, mohou podílet na spáse. Někteří tuto možnost pak zdůvodňují působením Ducha svatého v lidských životech a jiných náboženstvích. Jiní zase vycházejí z filozofického pojmu náboženství jakožto zakoušení Absolutna. Tím připisují každému náboženství svůj díl pravdy, který je každou tradicí jinak interpretován.¹¹⁷ Církev tedy jakoby zastupuje ostatní náboženství a přináší do dějin Kristovo slovo a na oplátku náboženství poskytují církvi službu tím, že ji nahrazují v životě těch lidí, kteří nemohou být osvíceni evangeliem.¹¹⁸

K výraznějšímu obratu od exkluzivismu k inkluzivismu v rámci římskokatolické tradice došlo díky 2. Vatikánskému koncilu, kdy se teologové museli vyrovnávat s tradičně uznávanou tezí „mimo církve není spásy“. Svou nezastupitelnou roli církve ovšem katolictví teologové stále uznávají, i když netrvají na instituční přináležitosti k ní. Někteří teologové na výsledky sněmu navazují a ve své teologii jinověrce nazývají anonymní křesťané či anonymní katechumeni, kteří se setkají s Kristem až v hodině smrti.¹¹⁹ Tím dávají všem mimokřesťanským náboženstvím možnost spásy i bez vědomého poznání Krista, ovšem trvají na nezbytnosti Kristova díla smíření pro spásu člověka, stejně tak trvají na nezbytnosti zvěstování tohoto činu.¹²⁰

Svým postojem je inkluzivismus přátelštější k ostatním náboženstvím než exkluzivismus, ale někteří kritikové ho vnímají jako problematičtější. Jde především právě o

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 74.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, s. 75-76.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, s. 76-77.

¹¹⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 335.

¹¹⁹ Srov. HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*, s. 86.

¹²⁰ Srov. tamtéž, s. 90.

ten postoj k ostatním náboženstvím, kdy jim sice křesťanští teologové přičítají určitou možnost spásy, ale ta je možná stejně jen skrze jejich náboženství, které je chtě nechtě zastihne, i když třeba až v hodině smrti.¹²¹

2.2.3 Pluralismus

Pluralismus jde ve svém pojetí náboženství ještě dál a již nevidí křesťanství jako to nejlepší, jako to jediné pravé.¹²² Všechna náboženství považuje za rovnocenné a přirovnává je stezkám na svazích téže hory, které ačkoliv se vinou do různých směrů, tak nakonec všechny dojdou ke stejnému vrcholu.¹²³ Z toho důvodu pluralisté nepovažují jednotlivé věroučné rozpory za problematické, jelikož jsou jen cestami vedoucími ke stejnému cíli. Ukazují tak vlastně jen směr, ale nevypovídají o skutečné povaze toho cíle, jak Hošek ve své knize uvádí pluralistické pojetí britského filozofa J. Hicka: „Z víry nelze vyvodit žádné závěry ohledně existence a povahy Absolutna. To platí o každé náboženské víře, náboženství jsou si tedy rovna v tom, že jejich výpovědi se netýkají povahy Poslední skutečnosti (o níž nelze nic pozitivního vypovědět). Náboženské výpovědi jsou kulturně a dobově podmíněné odpovědi na setkání s Absolutnem, ovšem odrážejí specifickou situovanost jednotlivých náboženských komunit, ne charakter Absolutna jako takového“.¹²⁴ Někteří stoupenci pluralismu dokonce navrhují utváření „globální teologie náboženství“, tedy takového „univerzálního jazyka“, vzniklého interakcí jednotlivých náboženských tradic.¹²⁵

Tento postoj ovšem není bezproblémový, jak ukazují mnozí kritikové. Pluralismu se vyčítá, že místo respektování rozdílnosti, se všechno snaží sjednotit v nově vytvořené „teorii všeho“, kterou pak považují za jedinou správnou a ostatní náboženství se na ní jen neúplně podílí. Tím se ovšem staví bok po boku „elitářským přístupům“, kterým sám chtěl předejít.¹²⁶

Vhodné za zmínění stojí i to, že k pluralismu se hlásí téměř výlučně jen křesťanští teologové, kteří vycházejí „ze specificky křesťanských (krypto)teologických východisek:

¹²¹ Srov. tamtéž..

¹²² Srov. tamtéž, s. 91.

¹²³ Srov. tamtéž, s. 95.

¹²⁴ Tamtéž, s. 98.

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 99.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 100-104.

milující a spravedlivý Bůh by přece nenechal pohany napospas nevědomosti a zkáze.“¹²⁷ Nicméně i přes toto „křesťanské východisko“ nemá pluralismus přílišnou oporu v Písmu a musí tak stavět především na filozofickém pojmu náboženství, nikoli na zjevení dosvědčeném v Písmu.¹²⁸

2.2.4 Postpluralismus

Stoupenci tohoto směru odmítají „vývojové schéma od tradičního „úzkoprsého“ exkluzivismu (partikularismu) přes velkorysejší, nicméně stále zaujatý inkluzivismus až po zcela demokratický pluralismus jakožto konečné stádium teologie náboženství.“¹²⁹ Postpluralismus znamená návrat k základním hodnotám partikularismu s tím, že přijímá jeho kritiku inkluzivismu a pluralismu, avšak nesouhlasí s jejich řešením, založeném na rozvolnění vazby mezi tím co náboženství říká a tím co se ve skutečnosti děje. Postpluralismus právě naopak zdůrazňuje náboženskou pluralitu a poukazuje na rozhodující význam jazykové roviny každé náboženské tradice, která s ní úzce souvisí.¹³⁰ Definovat tak například slovo „agapé“, by v jistém slova smyslu znamenalo odrecitovat celý křesťanský metapříběh, což nám ukazuje problematičnost správného pochopení jednotlivých náboženských výpovědí a tím nemožnost zavedení „globální teologie náboženství“, o kterou se pokouší pluralismus.¹³¹ Pokud zůstaneme u přirovnání náboženství jako různé stezky vedoucí k témuž vrcholu v podání pluralismu, pak postpluralismus vidí náboženství spíše jako stezky na různých horách vedoucí ke svým vrcholům. Tedy křesťan usiluje o křesťanské nebe, nikoliv o nirvánu či muslimský Ráj a obdobně je tomu i obráceně.¹³²

I přes všechny odlišnosti mají ale jednotlivá náboženství spolu komunikovat, mají si sloužit vzájemným svědectvím a láskyplně „soutěžit v dobrém“.¹³³ Zastánci postpluralismu mají za to, že bychom měli zachovat pokorný agnosticismus ohledně toho, jak se křesťanský partikulárně založený univerzální horizont vztahuje k jiným tradicím. Přístupy předchozích

¹²⁷ Tamtéž, s. 102.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 104.

¹²⁹ Tamtéž, s. 105.

¹³⁰ Srov. tamtéž, s. 106.

¹³¹ Srov. tamtéž, s. 108.

¹³² Srov. tamtéž, s. 115.

¹³³ Srov. tamtéž.

paradigmat se tak jeví postpluralistům jako uspěchané, povýšené a totalizující.¹³⁴ Vyzývají k setkání, které „v sobě zahrnuje etický imperativ: umlknout, naslouchat, vzdát se apriorních definic a monologických „teorií všeho““¹³⁵.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 117.

¹³⁵ Tamtéž..

3 Manželství v islámu jako cesta spásy

Po tomto teoretickém uvedení do problematiky, kdy jsme si ve stručnosti představili islám, hlavní interpretační metody náboženství a teologii náboženství, se nyní zaměříme na konkrétní příklad manželství v islámu jako cesta spásy, dle oficiálního českého překladu a výkladu Koránu.

Následující část je rozdělena do čtyř větších podkapitol jdoucích postupně k cíli výzkumu. V první části je představena zkoumaná kniha na kterou navazuje kapitola zabývající se pohledem na manželství v této knize. Získané znalosti jsou pak užity v další kapitole k porovnání s pojetím manželství v katolické církvi, čímž se dostáváme k zodpovězení první výzkumné otázky. Odpověď na druhou výzkumnou otázku můžeme nalézt v poslední kapitole zabývající se vztahem katolické církve k islámu a islámu jako možné cesty ke spáse.

3.1 Vznešený Korán komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého

Tento překlad Koránu, je obsáhlé dílo¹³⁶, které zahrnuje jak originální znění Koránu v arabštině, tak je zde uvedeno znění v češtině a zároveň je zde uveden výkladový komentář v češtině pro snadnější pochopení významu.

V tomto vydání je použit překlad Dr. Ivana Hrbka. Komentář, jehož autorem je Abdulláh Jusuf Ali, je přeložen z angličtiny skupinou lidí podporovanou organizací TWRA.¹³⁷ Komentář je velmi obsáhlý a po krátkém prolistování knihy nelze přehlédnout, že zabírá více než polovinu celého textu. Je psán srozumitelným, někdy možná až příliš jednoduchým stylem. Překvapením může být jeho přímočarost, kdy s trochou nadsázky můžeme říci, že vysvětluje jednoznačně a s lehkostí i ty nejobtížnější a tajemstvím zahalená témata. Pro lepší představu si uvedme krátkou ukázkou. Nejprve verš z Koránu:

¹³⁶ Kniha je formátu A4 a má rozsah 760 stran.

¹³⁷ Third World Relief Agency (Agentura pro podporu třetího světa) – oficiálně humanitární společnost založena v roce 1987 v Sudánu. Podle ISN (International Relations and Security Network) některé země Blízkého východu podporovaly Bosenskou armádu v 90. letech 20. století skrze tuto společnost.

„Či chcete se vyptávat posla svého, tak jako byl předtím Mojžíš dotazován? Ten kdo víru zaměňuje nevírou, ten zbloudil z cesty rovné.“ (2:108)¹³⁸

Nyní si uvedme komentář k výše citovanému verši:

„Mojžíš byl neustále obtěžován hloupými, nevhodnými či záludnými otázkami svého lidu. Tohoto špatného příkladu nesmíme následovat. Ve věcech duchovních není podobná póza žádoucí: otázky je třeba klást jen s cílem být skutečně poučen.“ (p. 108 k 2:108)¹³⁹

Tato uvedená ukázka sice nemůže být reprezentantem celého komentáře, ale alespoň částečně nastiňuje styl, který autor a překladatelé užíli.

Další částí, sice podstatně méně rozsáhlou, je rejstřík Koránu, který se svými patnácti kapitolami s mnoha podkapitolami velmi kvalitně obsáhne celou knihu a umožní tak čtenáři se zaměřit na určitou oblast či téma, o které se zrovna zajímá.

Jelikož jedním ze základních kamenů bakalářská práce je pojetí rodiny v této knize, byl rejstřík velmi užitečným pomocníkem. Téma rodiny bylo tak dobře vymezeno a zamezilo zdoluhavému listování Koránem a hledáním relevantních pasáží.

Pro úplnost si uvedme seznam hlavních kapitol rejstříku s vymezením našeho tématu:

- 1) O pilířích islámu
- 2) Víra
- 3) Korán
- 4) Vědění a jeho druhy
- 5) Činy
- 6) Výzva k Bohu
- 7) Džihád
- 8) Člověk a společenské vztahy
- 9) Morálka

¹³⁸ Odkazy na jednotlivé súry a verše jsou vyjádřeny číslicemi oddělenými dvojtečkou. První číslice značí súru a druhá verš (např. 2:108).

¹³⁹ Odkazy na jednotlivé poznámky jsou značeny písmenem „p.“ a číslem poznámky. Dále je v odkazu uvedeno k jakému verši se poznámka vztahuje (např. p. 108 k 2:108).

- 10) Organizace majetkových vztahů
- 11) Soudní vztahy
- 12) Politické a veřejné vztahy
- 13) Obchod a zemědělství
- 14) Příběhy a historie
- 15) Náboženství

A právě osmá kapitola, tedy „Člověk a společenské vztahy“, skládající se ze 13 podkapitol, obsahuje též podkapitolu „Rodina“, která vymezila naše téma v této knize. Je třeba podotknout, že i když je naše téma takto striktně vymezeno, obsahuje více než devadesát odkazů, které nám dodaly dostatečné množství materiálu k této krátké studii.

3.2 Rodina v Koránu

Téma je rozděleno do pěti oddílů, které se zabývají jednotlivými tématy týkající se rodiny a manželství. Tyto oddíly jsou určeny tak, aby zohlednily významné oblasti a zároveň, aby pokryly témata zaznamenaná a vyskytující se v Koránu.

Jednotlivá témata následují v tomto pořadí: původ manželství a jeho význam, postavení muže a ženy, kdo může vstoupit do manželství, možnost rozvodu, děti v manželství.

3.2.1 Původ manželství a jeho význam

Islám vidí původ manželství od Boha. V Koránu se vyskytuje několik odkazů k tomuto tématu. Jedním z nejlépe vystihujících je následující:

„Lidé, bojte se Pána svého, jenž stvořil vás z bytosti jediné a stvořil z ní manželku její a rozmnožil je oba v množství velké mužů i žen. A bojte se Boha, v Jehož jménu se vzájemně prosíte, a dbejte na pravidla o pokrevních svazcích, neboť Bůh zajisté nad vámi je pozorovatelem.“ (4:1)

Člověk, muž i žena, jsou stvořeni z jedné bytosti a jsou stvořeni Bohem. Tyto dvě pohlaví vytváří manželský svazek již od pradávna a všichni proroci, o kterých máme k dispozici dostatek informací, jsou toho svědky.¹⁴⁰ Ačkoliv muž i žena mají rozdílné

¹⁴⁰ Srov. Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 1861.

vlastnosti, dovednosti a v životě plní rozdílné funkce, Bůh vložil mezi ně lásku a dobro¹⁴¹, aby vázání mystickým poutem manželství tvořili jeden celek¹⁴². V tomto svazku si pak navzájem pomáhali a poznávali se jak je to přirozené.

Dalším důležitým bodem je význam manželství a jeho chápání v islámu. Manželstvím se rozumí uzavření smlouvy¹⁴³ mezi mužem a ženou, v které si mohou obě strany stanovit určitá pravidla. Po uzavření smlouvy jsou pak muž a žena k sobě vázání mystickým poutem, jež není jen fyzickou záležitostí, ale je vyšší formou svazku dvou jedinců opačného pohlaví bez příbuzenských vztahů. Takto spojená opačná pohlaví, ačkoliv odlišná, tvoří jeden celek.¹⁴⁴ Jsou si určeni pro vzájemnou pomoc a k posílení mravopolečnosti obou pohlaví. Islám zdůrazňuje, aby se manželství uzavíralo s čistě dobrým úmyslem směřujícím ke spáse a ne z důvodů nízkých jako je žádostivost,¹⁴⁵ nebo pouze z ekonomického prospěchu. Toto pouto mezi mužem a ženou je totiž vnímáno tak významně, že se hovoří o svatosti manželství.¹⁴⁶

I když je kladen velký důraz na duchovní stránku manželství, nelze se zcela odvrátit od ekonomického významu, o kterém se píše na mnoha místech Koránu. Jde především o věno, které muž musí darovat své budoucí ženě, pokud s ní chce vstoupit v manželství. V opačném případě, kdy svobodný mládenec nemá dostatek prostředků, má zůstat zdrženlivý, dokud nepřijde k majetku:¹⁴⁷ „A necht' ti kdo nenalezají možnost sňatku, jsou zdrženliví, pokud je Bůh neobohatí z laskavosti Své. ...“ (24:33)

Je také důležité podotknout, že darované věno i po uzavření sňatku patří jen ženě a muž na ně nemá právo. Což ostatně Korán také vytyká, aby muži své ženy kvůli věnu neutískovali, či se s jinou kvůli věnu neženili.¹⁴⁸

¹⁴¹ Srov. tamtéž, 30:21.

¹⁴² Srov. tamtéž, k. 3114 .

¹⁴³ Srov. tamtéž, k. 268.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, k. 3114.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, k. 538.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, k. 638.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, k. 2990.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, 4:19.

Přesto je majetek brán, i přes svou důležitost a nezbytnost, jako pokušení pro tento svět: „Vězte, že majetky vaše a děti vaše jsou jen pokušením, zatímco u Boha je odměna nesmírná.“ (8:28)

Velký majetek přináší člověku moc a vliv, ale může se stát velkým ohrožením ve vztahu k Bohu. Přílišné zaměření na majetek nebo i na svou rodinu způsobuje ochabnutí duchovního života.¹⁴⁹ Je třeba mít stále na mysli pomíjivost tohoto světa a všeho co s ním souvisí. Korán také upozorňuje, že je třeba se mít na pozoru i před svými manželkami a dětmi, pokud ony vystupují v rozporu ke správnému morálnímu a duchovnímu životu. Muž se ale nesmí k nim chovat hrubě či odmítavě a musí je zaopatřit. Vždyť správný příklad přivádí odpadlé zpět na správnou cestu.¹⁵⁰

3.2.2 Postavení muže a ženy

Další oblastí, ve světě často diskutovaná, je otázka postavení muže a ženy z pohledu jejich nadřazenosti či podřazenosti. Korán obsahuje několik míst, kde se hovoří o vztahu muže a ženy. Jedním z nejdiskutovanějších, či z pohledu rovnosti muže a ženy nejspornějším místem je následující:

„Muži zaujímají postavení před ženami proto, že Bůh dal přednost jednomu z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých ženám. A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“ (4:34)

Z úryvku je patrné, že muž zaujímá vyšší postavení než žena. Důvody jsou zcela prosté. Jsou to přirozené role, které byly v minulosti přísněji dodržovány než v současnosti. Muž jako zdroj obživy zaujímal podstatnou roli v zachování kvality rodinného života. Žena naopak, jakožto bytost slabší, využívala ochrany manžela a obstarávala chod domácnosti.¹⁵¹ Pokud jde o druhou část mluvící o nápravě neposlušné manželky, komentář se kloní k mírnějšímu tvrzení. Tvrdí, že tělesný trest je sice možný, ale má být použit jen v krajním případě, kdy

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, k. 5476.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, k. 5494.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, k. 546.

všechny ostatní prostředky jsou využity, a trest má být jen mírný. I v tomto případě se však tělesný trest příliš nedoporučuje, jelikož se jeví jako nebezpečný a neprospívající k dalšímu rozvoji vztahu.¹⁵² Pokud i přesto je žena bita či jinými způsoby týrána, je dovoleno, aby se manželé po vzájemné dohodě rozešli. Tím žena může zabránit případnému dalšímu ponižování. Je to ale opět považováno za krajní řešení, kterému by měl předcházet pokus o dohodu.¹⁵³ Stále se však upřednostňuje zachování manželského svazku, mystického pouta, obdařeného od Boha dobrotou a láskou.¹⁵⁴

Můžeme konstatovat, že pro neznalého a bez kontextu se tento úryvek jeví jako ponižování žen, ale není tomu tak. Vždyť na jiném místě to nepřímou dokládá následující verš: „A Pán jejich je vyslyšel: „Nedopustím věru , aby se ztratil skutek jediný, který kdokoliv z vás učiní, ať je to muž či žena, vždyť jeden k druhému patříte.“ (3:195)

Jak na tomto tak i na jiných místech¹⁵⁵ se hovoří o rovnosti muže a ženy. V islámu je rovnoprávné postavení muže a ženy uznáváno a také ustanoveno.¹⁵⁶ Obě pohlaví mají stejná lidská práva a povinnosti a stejně tomu tak je i v případě budoucích odměn v posmrtném životě.¹⁵⁷ Islám nejenže uvádí rovnost muže a ženy, ale také vystupuje proti předsudkům vůči ženám a kárá ty, kteří se domnívají že muž má vyšší postavení než žena. K tomu ukládá řadu opatření do života věřících jako nedílné články víry.¹⁵⁸

3.2.3 Kdo může vstoupit do manželství

Manželství v islámu je určeno jen pro muže a ženu a obdobně jako v jiných náboženstvích, jsou i v islámu zakázány svazky mezi příbuznými. Korán tuto možnost výslovně zakazuje a ve verši 4:23 vyjmenovává jednotlivé případy, které nejsou dovoleny:

„A jsou vám zakázány jako manželky vaše matky, vaše dcery, vaše sestry, vaše tety z otcovy i matčiny strany, vaše neteře z bratrovy i sestřiny strany, vaše kojné a vaše soukojenky a matky vašich žen a vaše nevlastní dcery, jež jsou ve vaší péči a jež se narodily z žen, k nimž

¹⁵² Srov. tamtéž, k. 547.

¹⁵³ Srov. tamtéž, 4:128.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, 30:21.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, 4:1; 9:71; 33:35-36.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, k. 500.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, k. 3719.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, 16:57-59, 62; 42:47-50; 43:15-19; 53:21-23.

„jste již vešli – však jestliže jste k nim nevešli, není to pro vás hříchem – a manželky vašich synů, narozených z vašeho ledví, a dále dvě sestry současně, ledaže se to stalo již v minulosti. A Bůh je věru odpouštějící, slitovný.“ (4:23)

Z textu ovšem není zcela zřejmé, do kterého pokolení jsou svazky zakázány. Nicméně komentář k tomuto verši uvádí správné chápání názvosloví rodinných příslušníků, kdy například označení „matka“ v sobě zahrnuje babičku, prababičku atd.¹⁵⁹

Dále je zapovězen sňatek jedince islámského vyznání s bezvěrcem či s jedincem jiného vyznání, přesněji modloslužebníkem. Takový sňatek je brán jako cizoložství.¹⁶⁰

„Nevstupujte ve sňatek s modloslužebnicemi, pokud neuvěří; a věřící otrokyně je věru lepší než modloslužebnice, i když se vám tato více líbí. Neprovdávejte dcery své za modloslužebníky, pokud tito neuvěří;“ (2:221)

K tomuto postoji zaujímá výklad praktické stanovisko. Manželství může být v souladu jen tehdy, pokud jsou oba partneři v souladu po tělesné i duchovní stránce. Rozdílnost náboženského postoje, je-li prožíván opravdově, tedy působí proti jednotě duchovní a existuje tak větší riziko neshod a rozkolu. Vždyť velká rozdílnost v náboženském životě může klást větší překážky než rozdílnost postavení, rasy či původu.¹⁶¹

Rozdílný postoj je zaměřen k lidu Knihy, tedy k židům a křesťanům. Sňatek je povolen mezi mužem vyznání islámského a ženou vyznání židovského, či křesťanského. V opačném případě ale toto povolení neplatí.

„... A dovoleny jsou vám muhsany¹⁶² z věřících žen a muhsany z těch, jimž dostalo se Písma před vámi, jestliže jste jim dali jejich odměnu a chováte-li se jako muži spořádaní, nikoliv jako cizoložníci nebo ti, kdož si berou milenky. ...“ (5:5)

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, k. 532.

¹⁶⁰ Srov. BADAWEY, K. *Manželství a jeho statut (3.díl) - Manželství s nemuslimkami* [online]. 30.5.2003, [cit. 2.2.2011]. Dostupné z: http://www.proislam.org/index.php?option=com_content&view=article&id=240:manelstvi-a-jeho-statut-3dil-manelstvi-s-nemuslimkami&catid=67:kazani-kategorie&Itemid=87.

¹⁶¹ Srov. Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 246.

¹⁶² Žena cudná, s dobrou pověstí.

Dané omezení není z důvodu nerovnosti muže a ženy, ale z důvodu společenských zvyklostí a tradic. Manželka totiž obvykle přijímá zvyklosti a zákony společnosti, z které pochází manžel. V tomto případě by se dle zvyklostí měla vzdát svého vyznání, což je nepřijatelné. K opačnému případu, tedy ke sňatku muslima s nemuslimkou je třeba také podotknout, že se od nemuslimské ženy očekává, že přijme islám.¹⁶³

Dalším zásadním prvkem je povolení mnohoženství, i když islám přísně omezuje počet žen oproti dřívějším zvyklostem na maximálně čtyři ženy.

„Bojíte-li se, že nebudete spravedliví k sirotkům... berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu nebo ty, jimiž vládnu pravice vaše. A tak se nejlépe vyhnete odchýlení.“ (4:3)

Mnohoženství bylo a je povoleno především z praktických důvodů, kdy muž, jako živitel rodiny, má možnost se postarat o více žen, které by jinak byly odkázány k chudobě. Má to být tedy za účelem čistě dobrým a spravedlivým, nikoliv z důvodu sobeckosti či požitkářství.

I přes povolení mnohoženství je pravou normou a cílem sňatek jen s jednou ženou. Vždyť jak následující verš ukazuje, není možné milovat dvě ženy stejnou měrou: „Bůh nevložil žádnému člověku dvě srdce do nitra jeho...“ (33:4)

Muž tedy není uzpůsoben k životu se dvěma a více ženami, jelikož je nemůže milovat stejnou měrou a způsobuje tak nespravedlnost, která může zapříčinit rozpad manželství.¹⁶⁴

3.2.4 Možnost rozvodu

Rozvod je v islámu možný a v opodstatněných důvodech není hříchem. Není ani hříchem pokud se rozvedený či rozvedená znovu sezdají.

„Není pro vás hříchem, rozvedete-li se s ženami svými, dříve než jste se jich dotkli anebo dříve než jste jim určili obvěnění. Dejte jim však zaopatření – zámožný podle prostředků svých

¹⁶³ Srov. Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 700.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, k. 3669.

a chudý podle prostředků svých – podle zvyklostí uznaných. A to je povinností pro ty, kdož dobré konají.“ (2:236)

Obdobně jako u mnohoženství, jsou ale oproti dřívější době, islámem stanovena určitá pravidla zmírňující následky tohoto činu. Vědomí špatnosti tohoto činu je silné a manželé by se měli ze všech sil snažit tomuto nedobrému konci vyhnout. Pokud dojde ke sporu je doporučováno povolat rozhodčího z obou stran pro vyřešení sporu.¹⁶⁵ Pokud i přesto se jeden či oba manželé rozhodnou pro rozvod je stanovena lhůta po kterou mají být manželé spolu pro důkladné zvážení tohoto činu a případné usmíření.¹⁶⁶ Když i nadále trvají na rozvodu, měl by proběhnout v úctě a s patričními zvyklostmi a rozvedená žena by měla být zaopatřena, pokud nenajde hned nového manžela.¹⁶⁷ Aby lidé tuto možnost rozvodu nezneužívali, bylo stanoveno, že je možné se se s tejnou osobou rozvést jen dvakrát.¹⁶⁸

Dle islámu je povolení k rozvodu od Boha, který ve své slitovnosti svolil i k tomu co je v jeho očích ze všech věcí dovolených nejodpornější.¹⁶⁹ Zná dokonale nedokonalost lidí a slyší jejich nářky a problémy: „Jestliže se však rozhodnou pro rozvod, vždyť Bůh je věru slyšící, vševědoucí.“ (2:227)

Příčin rozvodu může být mnoho, ale měly by se brát v potaz následky, které jsou o to větší, pokud manželé již zplodili děti. Jednou z nejvážnějších příčin je cizoložství, které je bráno za velké provinění a pokud jeden druhého přistihne při činu a odpřísáhne svou výpověď, tak je manželství zrušeno, jelikož je proti přirozenosti, aby oba partneři spolu šťastně žili po podobném incidentu.¹⁷⁰

3.2.5 Děti v manželství

Korán zdůrazňuje, aby každé dítě bylo bráno jako dar od Boha. Nelze zrod života chápat jako pouhou hříčku hmotného světa. Přivlastnění moci nad životem vede ke znevážení

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, 4:35.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, 2:226.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, 65:1-6.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž..

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, k. 638.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž.

Boží důstojnosti, k uctívání falešných hodnot a modloslužebnictví.¹⁷¹ Je tedy podstatné, aby lidé děkovali za zázrak života Bohu a byli mu věrni i v následujících životních etapách a přivedli tak nově stvořenou osobu k Bohu. Následující verš ukazuje nesprávné chápání Boha jako dárce života: „Avšak když jim daroval syna bezúhonného, oni Mu božstva přidružená přidali za to, co jim daroval. Bůh však daleko je vznešenější než to, co k Němu je přidružováno.“ (7:190)

Rodiče v předcházejícím verši prosili Boha o „syna bezúhonného“ a to jim bylo vyplněno. Prosili ve své úzkosti¹⁷² a svěřovali se tak do Jeho rukou. Ovšem jakmile byly jejich prosby vyslyšeny, odvrací se od Boha a vyhledávají jiná božstva, oddávají se tedy modloslužebnictví. Je tedy důležité vyvarovat se modloslužby a zůstat ve vztahu k Bohu i po narození dítěte. Takový postoj vede k dobrému životu rodičů, jejich dětí i dalších potomků.¹⁷³

Stojí za povšimnutí, že rodiče prosili o syna. To odpovídá dřívějším zvyklostem, kdy Arabové zabíjeli novorozence ženského pohlaví. Takový čin si ospravedlňovali hrozbou bídy. Dcera byla chápána jako ztělesnění slaboty, o kterou je třeba se neustále starat a nepřináší žádný výdělek, naopak muž jako ztělesnění síly a zdroje obživy.¹⁷⁴ Korán ale zabíjení dětí, ať mužského či ženského pohlaví, silně odmítá a považuje ho za jeden z nejhorších hříchů: „Nezabíjejte děti své z obavy před zchudnutím, vždyť My jim i vám obživu ušetříme. A jejich zabíjení je hříchem velikým.“ (17:31)

Z opačného pohledu, tedy dětí k rodičům, je vyžadována laskavost, vlídnost a úcta, za vše, co rodiče pro děti vykonali. Neplatí to jen v období do dovršení dospělosti, ale po celou dobu života rodičů.

3.3 Základní odlišnosti pojetí rodiny v Koránu a v katolické církvi

Po uvedeném souhrnném přehledu vybraných oblastí týkajících se manželství v islámu, se nyní zaměřím na základní odlišnosti v pojetí manželství v islámu a v katolické církvi (dále jen KC).¹⁷⁵

¹⁷¹ Srov. tamtéž, k. 1165.

¹⁷² Srov. tamtéž, k. 1163.

¹⁷³ Srov. tamtéž.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, k. 2214.

¹⁷⁵ Zkratka „KC“ označuje „katolickou církev“. Tato zkratka je užitá z důvodu častého opakování tohoto pojmu v následujících kapitolách a činí tak text lépe přehledný.

Jako hlavní zdroj informací o manželství v islámu jsem použil knihu Korán a to v již výše uvedeném českém překladu. Na druhé straně pomyslné barikády, tedy pro manželství v KC, jsem použil především Katechismus katolické církve s podporou dalších knih a dokumentů. Z těch častěji citovaných si uvedme Nový zákon, Dokumenty Druhého vatikánského koncilu a knihu Manželství a rodina z knižní řady Ordo Socialis¹⁷⁶. Množství užití literatury na obou stranách není rovnoměrné. Je tomu tak v souladu se zaměřením této práce, která se snaží dívat pod světlem učení KC na základní a normativní učení islámu reprezentované posvátnou knihou Korán.

Pro větší přehlednost a návaznost na předešlou kapitolu je i následující oddíl rozdělen do pěti tématických celků, které jsou paralelně tématicky provázány s předešlým celkem.

3.3.1 Manželství je od Boha

KC učí, že Bůh je původcem manželství.¹⁷⁷ Vždyť Bůh na počátku stvořil člověka, jako muže a ženu a stvořil jej k obrazu svému.¹⁷⁸ Tak již od počátku člověk tvoří společenství, bez kterého nemůže růst a sebe rozvíjet. V podobném duchu hovoří i islám a tedy i přes jednotlivé drobné odlišnosti, které nejsou pro tuto práci příliš významné, můžeme brát pojetí v obou případech za sobě neodporující a v zásadě shodné.

Manželství je také jako v islámu smluvním vztahem, nicméně má své odlišnosti. Zatímco v islámu si snoubenci mohou stanovit ve smlouvě určitá pravidla soužití, je smlouva v KC obsahově předurčena Bohem.¹⁷⁹ Vždyť samotný slib lásky, úcty a věrnosti odkazuje na Boha samotného a jeho vytrvalé zachovávání přináší manželům do jejich vztahu radost a pokoj. I když se oba typy manželství¹⁸⁰ po formální stránce od sebe liší, jeví se, jakoby jejich funkce i cíle byly shodné. Pro ukázkou si uvedme některé z nich: je významným poutem mezi mužem a ženou, určeno ke vzájemné pomoci, opora v těžkostech, sdílení chvil radostných, plození a výchova dětí. Všechny tyto funkce a cíle tvoří přirozenou povahu manželství, která je v obdobné podobě přítomna i v jiných náboženstvích a kulturách. V KC je tato přirozená

¹⁷⁶ Ordo Socialis je akademická asociace na podporu a propagování katolické sociální nauky.

¹⁷⁷ Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7.12.1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, čl. 48.

¹⁷⁸ Srov. Gen 1,26.

¹⁷⁹ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 15.

¹⁸⁰ Myšleno manželství v islámu a v katolické církvi.

podoba zahrnutá a rozvinutá ve své svátostné podobě,¹⁸¹ čímž se zásadně odlišuje od manželství v islámu. Již ve Starém zákoně bylo manželství symbolem lásky Boha k lidu a v Novém zákoně ho Ježíš Kristus povýšil na svátost. Samotným uzavřením manželství si ženich s nevěstou udělují tuto svátost, ve které sám Kristu zůstává, aby, tak jako on miloval církev, i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti a s trvalou věrností.¹⁸² Svým vztahem pak mají napodobovat vztah Krista a církve, kdy muž má v lásce ke své ženě napodobovat Krista a žena naproti tomu v lásce ke svému muži představuje církev milující Pána.¹⁸³ Vždyť Kristus ve své lásce šel až do krajnosti a zemřel za nás, za svou církev, na kříži. Snášel útrapy a bolesti, zlobu i nevěru. V tom všem by měli manželé následovat svého Pána a posvěcovat se tak navzájem svou láskou.

Dalším zásadním rozdílem je obraz manželství a rodiny v trojjediném Bohu.¹⁸⁴ Vždyť trojjediný Bůh v sobě obsahuje odlišnost, úctu a lásku k druhému, totální sebedarování, ale také naprosté přijetí toho druhého v jeho identitě. Je tak pravzorem jednoty v mnohosti a mnohosti v jednotě, pravzor univerzality a dialogu.¹⁸⁵ Není to přesný obraz dokonalého manželství a rodiny? Žena se od muže liší, ale zároveň tvoří jednotu. Slibují si lásku, úctu a věrnost, odevzdávají se druhému a zároveň ho přijímají.¹⁸⁶ Musí respektovat toho druhého a být stále otevřeni dialogu. Jaký vzor tedy dává islám manželství a rodině? Zatímco trinitární monoteismus vede k dialogu, striktní monotesimus naopak zamezuje dialogu a vede k absolutismu, vládě jednoho.¹⁸⁷

3.3.2 Rovnost muže a ženy

Dostáváme se do druhé oblasti, která svým tématem navazuje na předchozí oddíl. Již z původního Božího plánu o stvoření člověka jako muže a ženy¹⁸⁸ se jeví rovnost obou pohlaví. Jsou v dokonalé rovnosti jako lidské osoby a zároveň se liší svým bytím ženy a

¹⁸¹ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 20.

¹⁸² Srov. GS 48.

¹⁸³ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 19.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž.

¹⁸⁵ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*, s. 84.

¹⁸⁶ Srov. GRÜN, A. *Svátost manželství*, s. 25.

¹⁸⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*, s. 79.

¹⁸⁸ Srov. Gen 1,26.

muže.¹⁸⁹ Rozdílná pohlavnost určuje jejich tělesnou i duševní odlišnost, která se projevuje ve fyzické zdatnosti, v myšlení a jednání, v pocíťování, v celkovém ladění a také i ve vztahu k Bohu. Osobitost muže se projevuje ve větší zaměřenosti na zaměstnání, naproti tomu osobitost ženy má více na zřeteli druhého člověka, čímž se projevuje i její oddaná mateřskost.¹⁹⁰ Proto muž není měřítkem ženy a ani žena měřítkem muže. I přes svou odlišnost je jejich lidská podstata stejná a při stvoření byli obdařeni stejnou důstojností.¹⁹¹

Stejně tedy jako v islámu i v KC není pochyb o rovnosti muže a ženy i přes jejich rozdílnost. Je také na tomto místě vhodné zmínit učení islámu, které silně odmítá obvinění Evy za prvotní hřích. Vyzdvihuje toto učení, jako důkaz rovnosti muže a ženy.¹⁹² Z textu se jeví, jakoby islám tímto textem vystupoval proti „všeobecnému povědomí“, které viní z prvotního hříchu Evu, tedy představitelku ženského pohlaví. Pokud jde o učení KC, lze jednoznačně odmítnout toto „obvinění“ ze strany islámu¹⁹³, jelikož se vina za původní hřích nepřičítá Evě, ale prvnímu člověku.¹⁹⁴ Vždyť spásu nepotřebuje jen Eva, ale i Adam a tudíž celý člověk. Nový Adam, tedy Kristus, přišel na tento svět, aby odčinil jeho vinu. Vedle něho stojí také nová Eva, Bohorodička Marie, skrze kterou nám Kristus sděluje to, co přesahuje výrazové prostředky jím přijatého lidství v jeho mužské formě. Tedy ženství, skrze Marii, je také zahrnuto ve vykupitelském plánu spásy.¹⁹⁵

3.3.3 Smíšené manželství a mnohoženství

Omezení sňatku v KC mezi rodinnými příslušníky můžeme v rychlosti přejít, jelikož se v zásadě shoduje s omezením v islámu a nepředpokládám, že by v tomto směru docházelo

¹⁸⁹ Srov. Katechismus katolické církve, čl.369.

¹⁹⁰ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 3.

¹⁹¹ Srov. tamtéž.

¹⁹² Srov. ABDALATI, H. *Postavení ženy v islámu* [online]. 2.11.2009, [cit. 2.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islam/postaveni-zeny-v-islam.html>>.

¹⁹³ Je třeba zdůraznit, že v textu islám přímo neobviňuje katolickou církev, ale mluví o „všeobecném povědomí“, které viní Evu z prvotního hříchu. Není tedy ani jasné, zda autor toho textu zahrnoval katolickou církev do „všeobecného povědomí“ či nikoli.

¹⁹⁴ Srov. KKC, čl. 397.

¹⁹⁵ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 213-215.

k výrazným neshodám. Pozastavíme se více u sňatků s jedinci různého vyznání či bezvěrců a následně u monogamie a polygamie respektive polygynie.¹⁹⁶

KC připouští smíšené manželství, tedy sňatek s pokřtěným nekatolíkem, i manželství s rozdílností kultu, tedy sňatek s nepokřtěným.¹⁹⁷ V prvním případě je k uzavření sňatku zapotřebí výslovného dovození církevní autority a ve druhém případě se vyžaduje výslovná dispens od překážky.¹⁹⁸ V obou případech je třeba, aby katolický partner potvrdil, že si je vědom svých závazků, tím se myslí zachovat si víru a zajistit křest a výchovu dětí v KC. Protějšek pak musí dosvědčit své vědomí o závazcích svého partnera.¹⁹⁹ Tady se nám ukazuje otevřenost KC k lidem nevěřícím či jiného vyznání. Takové sňatky nejsou zakázány, na rozdíl od situace v islámu, ale naopak katolický partner takovým sňatkem posvěcuje svůj protějšek a svou vytrvalou pokorou, trpělivostí a modlitbou ho může připravit na přijetí milosti obrácení.²⁰⁰

Pokud jde o polygamii, tak ta je v totálním rozporu s pojetím manželství samotného. Jak jsme si již výše uváděli, manželé tvoří jednotu. Slibují si lásku, úctu a věrnost, odevzdávají se jeden druhému a zároveň ho přijímají. Tím se také projevuje stejná osobní důstojnost muže i ženy, kterou je třeba uznávat ve vzájemné a plné lásce.²⁰¹ Vztah s více ženami, či muži, může být sice možný a představitelný, ale nespĺňuje to pravé pojetí manželské lásky, jež je jediná a výlučná.²⁰² Není možné milovat celým srdcem dvě osoby. Jak můžu být věrný dvěma osobám? Jak se můžu cele odevzdat dvěma osobám? Tyto i mnohé další otázky vyvstávají proti možnosti polygamie v katolickém pojetí manželství.

Obhajoba mnohoženství z praktických důvodů, jak jsme viděli v islámu, by mohla být v době nejtěžší krize, tedy celospolečenské²⁰³, v určitém přechodném období pochopitelná,

¹⁹⁶ O polygynii mluvíme tehdy, pokud má muž více než jednu ženu. Někdy dochází k zaměňování slova polygynie za polygamii, což je ale označení rodinného soužití muže nebo ženy s více partnery opačného pohlaví.

¹⁹⁷ Srov. KKC, čl. 1633.

¹⁹⁸ Srov. KKC, čl. 1635.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž.

²⁰⁰ Srov. KKC, čl. 1637.

²⁰¹ Srov. KKC, čl. 1645.

²⁰² Srov. tamtéž.

²⁰³ Myšleno v případě velké přírodní katastrofy, či války, kdy by hrozilo vymření lidské populace.

ale přesto v rozporu s původním plánem stvoření. Nejednalo by se tedy o manželství jako takové, jako spíše o nutný svazek muže s více ženami pro udržení společnosti.

3.3.4 Nerozlučnost svazku

S předcházejícím bodem, obhajobou monogamie, velmi souvisí také nerozlučnost svazku. Manželská láska ve své přirozenosti, kdy se manželé sami sobě navzájem darují, vyžaduje od manželů neporušitelnou věrnost.²⁰⁴ Jejím největším vzorem je věrnost Krista jeho církvi,²⁰⁵ který se jí odevzdává a spojuje se s ní jako se svým tělem.²⁰⁶ Proto můžeme tvrdit, že veškerá „manželství na zkoušku“, „manželství na čas“, tedy takové manželství do kterého člověk vstupuje již s vidinou možného rozvodu, nejsou vlastně žádná manželství, ale pouhé životní lži.²⁰⁷ Člověk, který chce vstoupit do manželského svazku a není rozhodnutý v něm vytrvat až do konce, lže sám sobě i svému partnerovi. Manželství přináší mnohé nesnáze a komplikace, na které musí být manželé připraveni, aby je mohli překonávat. Nestací být jen poblouzněn erótem, ale musí ve vztahu vyrůst a být pěstována i láska nesobecky darující, agape.²⁰⁸ Vždyť jak píše svatý Pavel, taková láska je trpělivá, nehledá svůj prospěch, nemá radost ze špatnosti a vše vydrží.²⁰⁹ Manželství na tomto základě pak je připraveno překonávat veškeré problémy, u kterých by s pouhým erótem neuspělo.

Z druhé strany je třeba také zdůraznit, že člověk je hříšný a slabý a může nastat situace, kdy se soužití manželů stává z nejrůznějších příčin prakticky nemožným. V takovém případě se připouští tělesné oddělení manželů a ukončení společného bydlení. Sňatek je však stále platný a není tak možné uzavřít sňatek nový.²¹⁰

V tomto bodě se učení islámu také značně odlišuje. Je to opět dáno pojetím manželství v obou náboženstvích. Je zajímavostí, že rozvodovost v muslimských zemích, i přes povolení rozvodů, je nižší, než v evropských společnostech. Touto statistikou muslimští apologeti také

²⁰⁴ Srov. KKC, čl. 1646.

²⁰⁵ Srov. KKC, čl. 1647.

²⁰⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*, čl. 13.

²⁰⁷ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 20.

²⁰⁸ Srov. HÖFFNER, J. *Manželství a rodina*, s. 11.

²⁰⁹ Srov. 1 Kor 13, 4-8.

²¹⁰ Srov. KKC, čl. 1649.

obhajují svoji nauku.²¹¹ Je ale třeba brát ohled na rozdílnost v hospodářské vyspělosti, státního zřízení i reálného zastoupení praktikujících věřících v obou oblastech.

3.3.5 Úcta k lidskému životu

Samotná povaha manželství je zaměřena k plození a výchově potomstva. Děti jsou tím nejvzácnějším darem, kterým mohou být manželé obdařeni.²¹² Hned při stvoření Bůh požehnal muži a ženě slovy: „Plodte a množte se“ (Gn 2,18). Tím jim dopřál zvláštní účast na svém díle stvoření.²¹³ Tento úkol je třeba plnit s lidskou i křesťanskou zodpovědností. Každý pár by měl uvážit svou připravenost na přijetí nového potomka. Rozhodnutí by mělo padnout s ohledem na dobro své vlastní, na dobro již narozených a také plánovaných dětí.²¹⁴ Dobro předpokládá integrální rozvoj jedince jak po tělesné, duševní i duchovní stránce. K tomu je zapotřebí zvážit fyzické, hospodářské, psychologické a sociální podmínky.²¹⁵

Dítě jako nejvzácnější dar, je nutno respektovat, jako osobu se svými právy, již od samého početí.²¹⁶ Mezi tyto práva patří především právo na život, které platí pro každou nevinou lidskou bytost. Dle učení KC je tedy jakýkoliv umělý potrat odsouzeníhodný z mravní stránky.²¹⁷

Korán také jasně zakazuje zabíjení dětí, ale existuje zde jiný pohled na vznik člověka. Zatímco v KC je nutno respektovat osobu od samého početí, tedy splynutím pohlavních buněk muže a ženy vzniká nová bytost, v islámu je plod považován za lidskou bytost až ve svém čtvrtém vývojovém stadiu, kdy mu Bůh vdechuje duši,²¹⁸ tedy zhruba až po 120 dnech.²¹⁹ V předchozím stadiu má plod již vyvinuté kosti, svaly, orgány a nervový systém, ale neliší se ještě od vývoje zvířete a není tak ještě považován za skutečného člověka.²²⁰ Islámské

²¹¹ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, 2. vyd., s. 131.

²¹² Srov. GS 50.

²¹³ Srov. tamtéž.

²¹⁴ Srov. tamtéž.

²¹⁵ Srov. PAVEL VI. *Humanae vitae*, čl. 10.

²¹⁶ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Donum vitae*, s. 5.

²¹⁷ Srov. tamtéž, s. 6.

²¹⁸ Srov. Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 3639.

²¹⁹ Srov. MEŠITA PRAHA. *Často kladené otázky o ženách* [online]. 10.3.2010, [cit. 10.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islamu/casto-kladene-otazky-o-zenach.html>>.

²²⁰ Srov. Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 2872.

učení není v tomto tématu zcela jednotné. Ale dle většinového mínění učenců je potrat možný jen v případě, kdy je ohrožen život matky.²²¹ Dále někteří učenci tvrdí, že umělé přerušování těhotenství je možno vykonat do 90 dnů od početí a to jen v nutných případech.²²²

Z uvedených tvrzení vyplývá, že i přes zákaz zabíjení dětí jak je uvedeno v Koránu, je islám shovívavější k umělému přerušování těhotenství. Tento postoj především vyvstává z odlišné nauky o vzniku člověka.

S úkolem plazení je spojena také otázka antikoncepce. Manželský styk, ze své povahy, hluboce spojuje manžely a uschopňuje je k početí nového života, má tak funkci spojivou a plodivou, které se nelze od sebe oddělit.²²³ Zneužívání tohoto božského daru znamená jít proti Božímu záměru, jak uvádí encyklika *Humanae vitae*:

„Užívat tohoto božského daru a přitom třeba i částečně mařit jeho význam a jeho zaměření, znamená jít proti přirozenosti muže a ženy a proti jejich nejintimnějšímu vztahu. Znamená to proto jít proti Božímu záměru a proti jeho vůli.“ (*Humanae vitae* 12)

Z toho důvodu jsou jakékoliv prostředky či zásahy, způsobující znemožnění zplození života nedovoleny, jelikož jsou v protikladu přirozenému zákonu.²²⁴

Islám je na tomto místě mnohem jednodušší, než v případě umělého přerušování a neklade žádné zákazy na antikoncepci, pokud neohrožuje zdraví a nebrání otěhotnění trvale a nevratně.²²⁵

Tady vidíme také důsledek islámského pojetí člověka. Nejenže nebere v potaz funkci spojivou a plodivou manželského styku, tedy plně odevzdání se jeden druhému, ale také ignoruje některé typy hormonální antikoncepce, které neumožňují početí zamezením uhnízdění oplodněného vajíčka, tedy z pohledu KC se jedná již o umělé ukončení těhotenství.

²²¹ Srov. MEŠITA PRAHA. *Často kladené otázky o ženách* [online]. 10.3.2010, [cit. 10.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islam/casto-kladene-otazky-o-zenach.html>>.

²²² Srov. tamtéž.

²²³ Srov. PAVEL VI. *Humanae vitae*, čl. 12.

²²⁴ Srov. PAVEL VI. *Humanae vitae*, čl. 11.

²²⁵ Srov. MEŠITA PRAHA. *Často kladené otázky o ženách* [online]. 10.3.2010, [cit. 10.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islam/casto-kladene-otazky-o-zenach.html>>.

3.4 Islámské manželství a možnost spásy

V předchozí kapitole jsme si ukázaly některé rozdíly mezi manželstvím v KC a v islámu. Dříve, než přejdeme k samotné výzkumné otázce: „Jsou tyto rozdíly zásadní ke spásě člověka dle učení katolické církve?“, je třeba danou problematiku více prohloubit. Nejprve se tedy zaměříme na postoj KC k mimokřesťanským náboženstvím a to především k islámu a následně uvedeme do problematiky spásného významu náboženství. Po těchto dvou kapitolách přejdeme již k samotné výzkumné otázce.

3.4.1 Postoj katolické církve k islámu

Postoj katolické církve k islámu se vyvíjel v průběhu dějin a má vliv i na současné pojetí. Pro svoji dějinnou souvislost si tento vývoj ve zkratce uveďme.

V první fázi, tedy čerstvě po vzniku islámu a jeho rychlém rozšiřování, byl islám spíše vítán. Bylo to způsobeno roztržkou v tehdejší křesťanském světě, kdy mnozí nepravověrní, především v Sýrii a Egyptě, vítali Araby jako osvoboditele.²²⁶ Jejich násilné nevměšování se do křesťanské věrouky, vedlo k učeným disputacím, které ale během raného středověku přešly až k příkrému odmítnutí islámského učení.²²⁷ Následující období křížových válek ke sblížení moc nepřispělo, i když po kulturní stránce, obzvláště pro evropskou stranu, byly tyto války přínosné. Jednalo se především o získání cenných poznatků z přírodních i duchovních věd, techniky, obchodu i společenského života.²²⁸ Polemický ráz proti islámu byl ještě zesílen v důsledku tureckého tažení do Evropy, nicméně po celou dobu, nebyly ve většině případech tyto disputace založeny na pravdivém poznání, ale jen popudlivými smyšlenkami.²²⁹ K opravdovému vědeckému bádání o islámu došlo teprve v 19. století. Toto zkoumání trvá až do současné doby, i když přes snahu o objektivní výzkum, jsou stále u některých autorů patrné myšlenkové stereotypy z předchozích období.²³⁰

I přes ne příliš přátelské postoje v průběhu dějin, otevírala KC cesty k přátelským diskusím s islámským duchovenstvem. Od pontifikátu Jana XXIII.²³¹ začala církev věnovat

²²⁶ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, 2. vyd., s. 238-239.

²²⁷ Srov. tamtéž.

²²⁸ Srov. tamtéž.

²²⁹ Srov. tamtéž, s. 240-243.

²³⁰ Srov. tamtéž, s. 244-245.

²³¹ Vlastním jménem Angelo Giuseppe Roncalli. Papežem katolické církve v letech 1958-1963.

zvýšenou pozornost mimokřesťanským vyznáním, včetně islámu.²³² Velkou pozornost si zaslouží Druhý vatikánský koncil, který do svých dokumentů zahrnul deklaraci *Nostra aetate*²³³, věnující se nekřesťanským náboženstvím. Klade důraz na jedno společenství národů, se svým společným původem i cílem.²³⁴ Zároveň neodmítá nic, co je v jednotlivých náboženstvích pravdivé a svaté. Váží si jejich způsobu nauky i jednání, ale zároveň je povinna hlásat Krista, v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou.²³⁵ V článku věnujícímu se islámu vybízí k vzájemnému porozumění, ke společné podpoře sociální spravedlnosti a mravních hodnot a k budování míru a svobody pro všechny lidi.²³⁶

Je tedy zřejmé, že KC položila základ k dalšímu dialogu. Tento dialog je sice stále v počátcích, ale vzniklo již několik studií a organizací podporujících toto sblížování. Úkol je to velmi obtížný. Vždyť i na poli křesťanského ekumenismu je dialog nesnadný, i když se jednotlivé církve od sebe liší jen v maličkostech, pokud si je srovnáme s islámem. Ten se s KC církví liší v samotných základech náboženství i samotného pojetí lidské existence. Jde především o osobu Ježíše Krista a Boží Trojice. Ježíš Kristus jako pravý Bůh a pravý člověk, povyšuje člověka a uvádí ho do vztahu s Bohem. Samotný vztah mezi Synem a Otcem je naplněn ve společenství s Duchem svatým.²³⁷ Křesťan je tedy založen na vztahovosti, společenství. Je zván do společenství s Bohem, které naplňuje svou láskou k bližnímu.²³⁸ Naproti tomu islám je založen převážně na právním charakteru. Muslim je veden k přísnému zachovávání Božího zákona. Člověk se musí zcela podřídit svému jedinému Bohu, aby mohlo být vytvořeno společenství, v němž by mohl být zachováván Boží zákon. Zachovávání Božího zákona přináší vyváženou a mírumilovnou společnost.²³⁹

²³² Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, 2. vyd., s. 247.

²³³ Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím vyhlášená 28. října 1965 papežem Pavlem VI..

²³⁴ Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate* (ze dne 28.10.1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, čl. 1.

²³⁵ Srov. NAe 2.

²³⁶ Srov. NAe 3.

²³⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*, s. 64.

²³⁸ Srov. COTTINI, V. *Náboženská identita křesťanů a muslimů*. In ČERVENKOVÁ, D., RETHMANN, A. P. *Islám v českých zemích*, s. 82.

²³⁹ Srov. tamtéž.

I přes tyto velké odlišnosti je třeba, aby KC pokračovat s islámem v dialogu. Je náboženstvím lásky a je třeba být vzorem pro ostatní. Na druhou stranu je ale třeba si uvědomit, že stejně jako křesťané, ani muslimové nejsou zcela jednotní. V islámu existuje několik směrů a ne s každým z nich je dialog stejně možný. Zjednodušeně je můžeme rozdělit do tří směrů. Prvním směrem je směr islamistů a tradicionalistů, který usiluje o úplnou islamizaci společnosti a státu. Tedy jakékoliv jiné společenské uspořádání je pro ně nepřijatelné a tudíž představa demokratické pluralitní společnosti je problematická. V tomto směru existují dvě hlavní tendence, jak tohoto islámského společenského uspořádání dosáhnout. Jedna je umírněnější a vyčkává dokud životní podmínky neumožní nastolení islámského státu a společnosti, druhá nehledě na životní podmínky, používá k nastolení takové vlády veškeré dostupné prostředky.²⁴⁰ Můžeme předpokládat, že dialog vedený v tomto případě, je nejobtížnější a výsledky jsou velmi nejisté. Situace je o to komplikovanější, že tento směr získává v muslimském světě stále větší převahu.²⁴¹ Druhým směrem jsou reformisté, kteří sice usilují o nadvládu islámu ve společnosti, ale jsou otevření ke kompromisům, které vyžadují konkrétní životní okolnosti a nemuslimská společnost.²⁴² Tento směr se jeví přijatelnějším a soužití alespoň částečně představitelné, pokud tedy uvážíme společnost s výraznou převahou muslimů.²⁴³ Třetí a poslední směr jsou sekularisté. Ti upřednostňují moderní představu demokracie s částečnou sekularizací státu.²⁴⁴ Tedy podobné postavení, jaké má KC v moderní Evropě.²⁴⁵ Dialog s touto skupinou by byl v současných podmínkách jistě nejlepší, leč jejich procento v celé islámské společnosti je mizivé.²⁴⁶

²⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 138.

²⁴¹ Srov. tamtéž.

²⁴² Srov. tamtéž, s. 139.

²⁴³ Nejde tedy o opravdové rovnocenné soužití. Mohlo by se jednat o podobné postavení muslimů a křesťanů, jak tomu bylo krátce po islámských dobovačných válkách. Takové postavení je ale v současné západní společnosti nepřijatelné a je zcela proti jejím základním principům.

²⁴⁴ Srov. KHOURY, A. T. *Má dnes dialog s islámem ještě šanci?*. In ČERVENKOVÁ, D., RETHMANN, A. P. *Islám v českých zemích*, s. 139.

²⁴⁵ Nelze ovšem podceňovat také kulturní rozdíly a mnohaletý vývoj křesťanství a islámu na svých územích.

²⁴⁶ Srov. KHOURY, A. T. *Má dnes dialog s islámem ještě šanci?*. In ČERVENKOVÁ, D., RETHMANN, A. P. *Islám v českých zemích*, s. 139.

Vidíme tady určitou naději k dialogu, ale nelze očekávat rychlý nárůst počtu stoupenců posledního směru, jelikož sekularismus odporuje tradičnímu pojetí islámu.²⁴⁷ Mohli bychom tedy považovat stoupence sekularismu za odpadlíky, kteří nejsou reprezentanty pravého islámu a tudíž, by se nejednalo o dialog KC s islámem. Na tomto místě se ovšem dostáváme do situace, zda je vůbec možné soužití křesťanů s islámem, aniž by ani jedna strana neustoupila ze základních prvků svého učení. Je to problém velmi komplexní, ale nastíníme si několik málo podnětů k jejímu řešení v další kapitole. Každopádně je důležité vytrvat v tomto dialogu, který je jistě užitečnější než stavění bariér mezi oběma náboženstvími.

3.4.2 Spásný význam náboženství

Jak jsme si již uvedli, dialog je jistě důležitý, ale velmi náročný. Proč tomu tak je? Je to způsobeno pouze odlišností náboženství? Jistě není. Islám a křesťanství, nejsou jen odlišná náboženství. Jsou to také dvě odlišné společnosti, které jsou po dlouhá staletí formována odlišnou politikou, ekonomikou, kulturou. Tento mnohaletý vývoj poznamenává samotné náboženství, které je jím formováno.

Ježíš Kristus nepřišel vykoupit jen některé vyvolené, ale přišel, aby vykoupil všechny.²⁴⁸ S tímto úmyslem vyslal své učedníky do celého světa, aby mu získávali nové učedníky a hlásali jeho radostnou zvěst.²⁴⁹ On sám, nám žádné nové náboženství nepřinesl.²⁵⁰ Vstoupil do židovského kulturního světa a ukázal na správnou cestu životem vedoucím k vytouženému cíli. Samotní Kristovi učedníci se museli oprostít od „nánosu“ židovského náboženství, aby pochopili pravé Kristovo učení. Jednotlivé prvky židovství byly sice užity, ale dostaly nový význam. Vždyť celý Zákon i Proroci stojí na dvou příkázáních lásky.²⁵¹ S touto láskou šířili učedníci radostnou zvěst do tehdejšího známého světa. Křesťanské učení se tak brzy dostalo pod silný vliv filosofické kultury helénistického světa.²⁵² Postupným rozšiřováním, křesťanství do sebe začínalo vstřebávat některé nové prvky od právě

²⁴⁷ Srov. SALAM, A. *Islám versus sekularismus* [online]. 2.5.2009, [cit. 15.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.fatwa.estranky.cz/clanky/v-sekularnim-svete/islam-versus-sekularismus.html>>.

²⁴⁸ Srov. Mt 20,28.

²⁴⁹ Srov. Mt 28,19-20.

²⁵⁰ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 283.

²⁵¹ Srov. Mt 22,36-40.

²⁵² Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 286.

obrácených kultur. I přes zachovávání správného učení,²⁵³ se vytvořilo náboženství, které se svou formou odlišovalo od své prvotní podoby.

Šíření takového náboženství se stává komplikovanějším. Mnohé nám napoví samotné dějiny misí. Křesťanství se poměrně snadno šířilo na kulturně podobných územích nebo za pomoci vojenské či politické síly. V případě použití síly docházelo k násilnému zavádění nové kultury. Kde byly podmínky nepříznivé k použití síly či k rekulturalizaci, se křesťanství šířilo velmi pozvolna. Když se podíváme na mapu současného rozložení křesťanů ve světě,²⁵⁴ zjistíme, že křesťanství zaujímá převážné postavení v Evropě, místo prvotního šíření, v obojí Americe, místo násilné kolonizace a téměř úplného zničení původní kultury, obdobně pak v Austrálii a částečně také v jižní části Afriky. V oblasti jihovýchodní Asie, kde byla původní silná kultura se svým náboženstvím, k rozšíření křesťanství téměř nedošlo.²⁵⁵ V oblastech Blízkého východu a severní Afriky se na úkor křesťanství rozšířil islám.

V současné době můžeme říci, že jsou „karty rozdány“ a dostáváme se do druhého období, „období dialogu“.²⁵⁶ V dnešní společnosti již není možné šířit náboženství i se svojí kulturou. Je třeba inkulturace jako vzájemného dialogu dvou kultur.²⁵⁷ Tento dialog přináší změny pro obě strany a katolická církev musí být na tyto změny připravena. Kam až ale tyto změny mohou zajít, aniž by se ztratilo poslání katolické církve v šíření spásy?

Na tuto otázku nelze v této práci zcela odpovědět, ale souvisí s naším tématem týkajícím se možnosti spásy v mimokřesťanském náboženství, pro nás v islámu.

Spásu nám na svět přinesl Ježíš Kristus a člověk může být spasen jen v něm a skrze něho.²⁵⁸ Sám Kristus se považuje za cestu, pravdu a život a za jediného prostředníka na cestě k Otci.²⁵⁹ Z Kristovi výlučnosti nám také vyplývá výlučné postavení křesťanství. Pod touto

²⁵³ I když se prvotní učení zachovávalo, bylo stále rozvíjeno a to především pod vlivem helénistické filosofie, která ve svém vyjadřování nemusela být zcela srozumitelná pro okolní kultury.

²⁵⁴ Srov. *Christian percentage by country* [online]. 2.11.2008, [cit. 22.3.2011]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Christian_percentage_by_country.png>.

²⁵⁵ Stránka „http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Christian_percentage_by_country.png“ uvádí podíl křesťanů na méně než 10%.

²⁵⁶ Rozdělení na dvě období, období misí a období dialogu, je velmi zjednodušené. Více informací můžeme nalézt v knize: HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství*.

²⁵⁷ Srov. MARTINEK, M. *Inkulturace jako analogie inkarnace* [online]. 2005, [cit. 25.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-5/Inkulturace-spiritualita-a-pastorace.html>>.

²⁵⁸ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 275.

²⁵⁹ Srov. Jan 14,6.

výlučností chápeme „dokonalou, závěrečnou, eschatologickou a všeobecnou povahu smlouvy církve s Otcem zjeveným v Synu a nezastupitelnou a nutnou povahu poslání církve v uskutečnění proměny lidského pokolení na Kristův lid.“²⁶⁰ Církev, tělo Kristovo jejíž hlavou je on sám²⁶¹, je tedy pro spásu nutná. Jinými slovy, každý kdo chce být spasen, musí vstoupit do církve, musí se stát součástí těla Ježíše Krista.

Víme ovšem, že na tomto světě je velké množství lidí, kteří ani nemají tu možnost vstoupit do církve, jelikož se k nim slova evangelia nedostala. Z povahy všeobecnosti spásy²⁶² avšak katolická církev ujišťuje, že jsou i jiné cesty spásy bez prostřednictví evangelia, ale takové cesty zná s jistotou jen Bůh.²⁶³

Na tomto místě se dostávají do popředí teologické úvahy. Teologie uznává mimokřesťanská náboženství jako oprávněné cesty ke spáse, protože zastupují církev a připravují spásný příchod Krista, ale nemohou připravit spásný stav.²⁶⁴ Náboženství tak povzbuzuje člověka k hledání a otevřenosti vůči Bohu a připravují ho na setkání s Kristem natolik, nakolik přispívají k přípravě nevyslovené víry.²⁶⁵ Nicméně existuje zde bytostný rozdíl, mezi Kristovými učedníky a lidmi, kteří vyznávají Krista v nevyslovené víře.²⁶⁶ Kristus totiž vyžaduje od svých následovníků znovuzrození, úplné obrácení svého bytí, kdežto lidé s nevyslovenou vírou tento požadavek neznají a proto ho ani nemohou naplnit. Teologie věří, že k tomuto naplnění a setkání s Kristem dojde v okamžiku smrti, kdy člověk dostane možnost rozhodnutí se pro Krista.²⁶⁷

3.4.3 Brání islámské manželství spáse?

V předchozí kapitole jsme si uvedli, že mimokřesťanská náboženství mohou připravit ke spáse natolik, nakolik přispívají k přípravě nevyslovené víry. V této kapitole se pokusíme ukázat, zda islámské manželství přispívá k přípravě nevyslovené víry či nikoliv.

²⁶⁰ BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 275.

²⁶¹ Srov. Ef 1,22-23.

²⁶² Srov. Mk 28,19-20.

²⁶³ Srov. GS 22.

²⁶⁴ Srov. BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství*, s. 323.

²⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 322.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 312.

²⁶⁷ Srov. tamtéž, s.326.

Samotné posláním manželství v islámu, tedy jeho původ v Bohu a s tím související určení pro vzájemnou pomoc a k posílení mravopoctnosti obou manželů,²⁶⁸ vypovídá o jeho dobrém nasměrování. Vždyť, jak uvádí text dále, jedním ze základních důvodů k uzavření manželství je cesta ke spáse.²⁶⁹ Můžeme konstatovat, že toto je primární smysl a jeho věrné naplňování jistě přispívá v přípravě nevyslovené víry.

V dalších bodech, jako je věno ženě, rovnost muže a ženy, zákaz sňatku s příbuznými a nevěřícími se v porovnání s manželstvím v katolické církvi příliš neliší, a nebo jde spíše o rozdíly dané odlišnostmi kultur.

Významnější rozdíly nalezneme v případech povolení mnohoženství a rozvodu. V mnohoženství můžeme spatřovat některá pro i proti. Například v situacích, kdy opuštěné ženy, svobodné matky, či vdovy nemají možnost se sami o sebe postarat, je pomoc od muže s dostatkem prostředků vítána. Otázka ale zní, zda je k tomu třeba uzavření manželství? Jde opravdu ze strany muže o dobro ženy a nebo o jeho nějaký skrytý prospěch? Nestačilo by se o takovou ženu postarat hmotně a bydlet zcela odděleně? Pravděpodobně i taková pomoc by do manželství přinesla mnohé rozbroje, natož pak, kdyby měl muž opravdu dvě manželky. Člověk není uzpůsoben intimně dělit svou osobu dvěma a více dalším osobám. Takže podmínka v Koránu, být stejně spravedlivý ke svým ženám²⁷⁰, by se dala vyložit jako zákaz mnohoženství, jelikož člověk takového vztahu není schopen. Ale islám ji tak nevykládá a dále obhajuje mnohoženství. Dalšími argumenty jsou dle oficiálních webových stránek islámu na Slovensku²⁷¹ následující: žena v určitém věku nemůže muže intimně uspokojit, manželka je neplodná, manželka je dlouhodobě nemocná, omezuje promiskuitu, citové utrpení ženy v mnohoženství je menší než v případě nevěry v monogamním svazku. Jsou to mnohdy vážné problémy, ale neměly by se manželé z lásky obětovat pro druhého? Nejsou takové argumenty v rozporu původnímu plánu islámskému pojetí manželství jako cesty ke spáse? Člověk je sice slabý a není jednoduché být věrný celý život, ale omlouvat tuto slabost mnohoženstvím, kdy je ještě více zdůrazněna nadřazenost muže, je v protikladu k pravé lásce. Mnohoženství se tak jeví jako únik od aktuálních problémů, který ovšem nezamezí příchodu problémů nových a

²⁶⁸ Srov. Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 538.

²⁶⁹ Srov. tamtéž.

²⁷⁰ Srov. tamtéž, 4:3.

²⁷¹ Srov. AL-SBENATY, A. *Manželstvo v islame* [online]. 1998, [cit. 25.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.islam-sk.sk/sk/Man%C5%BEelstvo%20v%20islame>>.

nevyřeší ty staré. Lze konstatovat, že mnohoženství i ve své ryzí podobě, kdy je prioritou dobro opuštěné ženy, je pro své velké množství rizik a pokušení z morálního hlediska nepřijatelné. Můžeme tedy vyvodit, že prvek mnohoženství v islámu, nepřispívá k přípravě nevyslovené víry.

Dalším bodem je možnost rozvodu, tedy můžeme říci, souhlas s rozvodem. Na prvním místě musíme zdůraznit, že rozvod, je sice povolen, ale jen v případě nejkrajnějšího řešení. Je považován ze všech od Boha povolených věcí za nejodpornější.²⁷² Ale přitom v opodstatněných záležitostech není hříchem.²⁷³ Tento praktický přístup zohledňuje lidskou slabost. Alkoholismus, utlačování, nevěra to jsou všechno situace, které vyžadují nápravná řešení. V případě selhání pak islám dovoluje rozvod. S ohledem na lidskou slabost je řešení rozvodem srozumitelné i odpustitelné. Není ale zcela zřejmé, jak tato samotná možnost rozvodu, působí na manžele. Hned při samotném sezdání snoubenci vidí tuto možnost úniku a mohou vstupovat do sňatku s nejistotou. Nemusí být pevně rozhodnutí vytrvat s danou osobou celý život. Již v samotném počátku je zakořeněna nedůvěra, která může ovlivňovat následující vývoj manželství. Obdobně jako v mnohoženství můžeme v rozvodu vidět také útěk z reality, útěk od problémů, i když opět je třeba zdůraznit, že tento odklon od problémů, může nastat až po vyčerpání všech možností, umožňující setrvání v manželství. Islám tedy nejde v lásce až do krajnosti, kdy člověk by měl vytrvat vše dobré i zlé a tak se posvěcovat pro budoucí život na věčnost, ale umožňuje volbu úniku a příležitost k novému začátku. Tento postoj sice nedosahuje ideálu, ale snaží se řešit reálné životní problémy, kdy setrvání manželů ve společné domácnosti nepřipadá v úvahu.

Následná možnost opětovného sezdání je poněkud problematická. Věrnost partnerů má svůj vzor ve věrnosti Boha k lidem. Tato věrnost trvá po celý život. Není tedy možné měnit své partnery a každému být věrný. Které manželství je tedy pravdivé a které je lživé? První nebo druhé? Zdá se, že islám na tyto otázky nemůže zcela jednoznačně odpovědět, jelikož jeho pojetí manželství je v základu zcela odlišné od pojetí manželství v křesťanství. Z výše uvedeného můžeme tedy vyvodit, že ani prvek možnosti k rozvodu nepřispívá k přípravě nevyslovené víry.

²⁷² Srov. Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého, k. 638.

²⁷³ Srov. tamtéž, 2:236.

V krátkosti se znovu můžeme zmínit k umělému ukončení těhotenství a k užívání antikoncepce. Na toto téma jsme více poukázali v předchozí kapitole, tak si můžeme shrnout základní poznatky. Islám se shovívavější k vykonávání potratů a to obzvláště u plodů, které nedosáhly stáří 90-ti dnů.²⁷⁴ Není ovšem možné vykonat potrat libovolně, ale je třeba mít vážný důvod k tomuto zákroku. V případě antikoncepce neklade islám téměř žádné překážky²⁷⁵ a nepřímo tak umožňuje, mimo jiné, užívání typu hormonální antikoncepce bránící uhnízdění oplodněného vajíčka, tedy potrat. Oba tyto postoje tedy nepřispívají k přípravě nevyslovené víry.

I přes některé nedostatky, které jsme si ukázaly, není možné manželství v islámu zcela zavrhnout. Srovnávání je velmi relativní a závisí na mnoha okolnostech. Jistě mohou být některé páry v islámu blíže ke spáse než páry v katolické církvi, ale ve své absolutní hodnotě je sňatek uzavřený v katolické církvi a postavený na jeho principech blíže ke spáse, než manželství v islámu. Pokud ale srovnáme manželství v islámu s civilním manželstvím, má právě pojetí manželství v islámu mnohé cenné duchovní prvky (uzavírá se k posílení mravopočestnosti obou pohlaví a s úmyslem směřujícím ke spáse), které nám dovolují tvrdit, že manželství v islámu, jako celek, přispívá větším způsobem k nevyslovené víře, tedy i k možnosti spásy, než je tomu u civilního manželství.

²⁷⁴ Srov. MEŠITA PRAHA. *Často kladené otázky o ženách* [online]. 10.3.2010, [cit. 25.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islamucasto-kladene-otazky-o-zenach.html>>.

²⁷⁵ Srov. tamtéž.

ZÁVĚR

Cesta ke spáse není jednoduchá, ale věříme, že člověk vytrvale hledající tuto cestu, spásy dosáhne. K tomuto cíli vede jen jedna pravá cesta, kterou je Ježíš Kristus, ale existuje několik způsobů jak po ní kráčet. Někdo si vybere cestu řeholního života, jiný cestu kněžství, někdo zůstane svobodný, jiný dává přednost společenství s druhým v manželství. Každý způsob jistě vede ke spáse, pokud se kráčí správným směrem.

V této práci jsme se zaměřili právě na tu poslední uvedenou možnost, tedy cestu v manželství a to manželství v islámském náboženství.

Nejdříve jsme si v první kapitole vysvětlili a popsali nauku islámského náboženství a zaměřili se také na jeho základní prvek Korán. Nejednalo se o příliš detailní pojednání, ale šlo především o obecné seznámení čtenáře se základními body islámu. Mimo představení islámu jsme si v první části také uvedli hlavní interpretační metody náboženství, které nám rozšířily obzor, jak lze náboženství vnímat a interpretovat.

Druhá kapitola nás svým obsahem přenesla z islámu ke křesťanství, kde jsme se seznámili s přístupem křesťanství k jiným náboženstvím, tedy i islámu. Nejprve jsme ve stručnosti nahlédli do historie teologie náboženství a poté se zaměřili na jednotlivá paradigmatata. Takto vyzbrojeni jsme mohli přistoupit k další a poslední části.

Poslední částí je tedy třetí kapitola, kterou můžeme označit jako nejdůležitější. Nejdříve jsme pojednali o manželství v islámu, jak je uvedeno v knize: „Vznešený Korán komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého“. Úkol to nebyl snadný, jelikož manželství nelze obsáhnout ani celou knihovnou. V tomto bodě nám tedy posloužil rejstřík k uvedené knize, podle kterého jsme si určili základní oblasti, které dál podstoupily rozboru. Výsledky pak byly dále srovnány s pojetím manželství v katolické církvi a jednotlivé shody a rozdíly nám posloužily při posuzování vlivu islámského manželství na spásu člověka.

Nyní přikročíme k odpovědím na naše výzkumné otázky. V první otázce jsme hledali základní odlišnosti v pojetí rodiny v islámu a v katolické církvi. Pro svoji obsáhlou jsme si téma rozdělili do pěti částí, které nám nyní poslouží ke stručnému vyhodnocení výsledků. V první části – původ manželství a jeho význam – jsme našli některé shody i drobné odlišnosti. Pokud jde o původ manželství, tak ve své podstatě se jednotlivá pojetí obou náboženství neliší a obojí pochází od Boha. I v případě pojetí manželství je tomu obdobně, kdy v obou případech je cílem spása manželů, nicméně pojetí v islámu postrádá svůj dokonalý

vzor lásky Krista k církvi, čímž se manželství v islámu jeví jako více zranitelné a snáze rozdělitelné. V druhé části – postavení muže a ženy – jsme nenalezli žádné zásadní rozdíly náboženského charakteru, jednalo se spíše o rozdíly kulturně-sociální. Ve třetí části – kdo může vstoupit do manželství – jsme se setkali s polygamií jako povolenou možností sňatku v islámu, která je zdůvodňována především z praktických důvodů. Ve čtvrté části – možnost rozvodu – islám oproti katolické církvi povoluje rozvod, vnímá ho však jako krajní nouzi. V páté části – děti v manželství – islám přistupuje k dětem obdobně jako katolická církev, kromě počátečního stadia vývoje lidského jedince, kdy v nutných případech povoluje potraty, jelikož plod ve svém počátečním vývoji není považován za lidského jedince a ze stejného důvodu povoluje i všechny typy antikoncepcí i ty, které ničí již vzniklé embryo.

Pokud jde o druhou otázku, která je vlastně i cílem této práce, tedy zda může být islámské manželství cestou ke spáse, tak odpověď není a pravděpodobně ani nemůže být zcela jednoznačná. I přes některé nedostatky, které jsme si ukázaly, nelze, dle mého názoru, manželství v islámu zcela zavrhnout. Srovnávání je velmi relativní a závisí na mnoha okolnostech, ať již sociálních, kulturních, historických a dalších. Na základě práce můžeme usoudit, že mohou být některé páry v islámu blíže ke spáse než páry v katolické církvi, ale ve své absolutní hodnotě je sňatek uzavřený v katolické církvi a postavený na jeho principech blíže ke spáse, než manželství v islámu. Pokud ale srovnáme manželství v islámu s civilním manželstvím, má právě pojetí manželství v islámu mnohé cenné duchovní prvky, které nám dovolují tvrdit, že manželství v islámu, dle koránu, přispívá větším způsobem k nevyslovené víře, tedy i k možnosti spásy, než je tomu u civilního manželství.

Získané výsledky nás mohou vést k zamyšlení a popřípadě k přehodnocení postoje k islámskému náboženství. Na rovině mezilidských vztahů nám získané poznatky mohou pomoci ve vztahu k islámské kultuře, se kterou se stále častěji můžeme setkávat, také v prostředí naší kultury.

Je třeba stále mít na mysli univerzálnost spásy darovanou Bohem všem lidem bez výjimky. S touto myšlenkou bychom se měli setkávat s lidmi islámského vyznání, a nejen s nimi, i když dané kulturní rozdíly mohou způsobovat mnohé problémy.

SEZNAM LITERATURY

Prameny

Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého. 1. vyd. Praha: AMS, 2007. ISBN 978-80-902419-0-9.

Odborná literatura

BEČKA, J., MENDEL, M. *Islám a české země.* 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-043-8.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 9. vyd. Česká biblická společnosti, 2002. ISBN 80-858-10-30-1.

BOUBLÍK, V. *Teologie mimokřesťanských náboženství.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-481-4.

ČERVENKOVÁ, D., RETHMANN, A. P. *Islám v českých zemích.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-852-5.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

ELIADE, M., CULIANU, I. P. *Slovník náboženství.* 2. vyd. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-393-X..

GRÜN, A. *Svatost manželství.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-343-2.

HOŠEK, P. *Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství.* 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2005. ISBN 80-7255-126-4.

HÖFFNER, J. *Manželství a rodina.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-49-6.

ISHÁK, I. *Muhammad: Život Alláhova proroka.* Voznice: LEDA, 2009. ISBN 978-80-7335-184-7.

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio (Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22.11.1981)*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992.

Katechismus katolické církve. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Donum vitae (Instrukce o respektování rodičího se lidského života a o důstojnosti plození z 22.2.1987)*. Sdružení pro ochranu života nenarozených Šlapanice, 1996.

KROPÁČEK, L. *Islám a západ: Historická paměť a současná krize*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-540-2.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 80-7021-125-3.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1992. ISBN 80-7021-287-X.

KROPÁČEK, L. *Duch a duše v islámu*. In: CHLUP, R (ed.). *Pojetí duše v náboženských tradicích světa*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2007. ISBN 978-80-86685-82-3.

KROPÁČEK, L. *Pojetí Boha v islámu*. In: CHLUP, R (ed.). *Bůh a bohové: pojetí božství v náboženských tradicích světa*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 2004. ISBN 80-86685-42-X.

KŘIKAVOVÁ, A., et al. *Islám: ideál a skutečnost*. 2. vyd. Praha: Baset, 2002. ISBN 80-86223-71-X.

KUSCHEL, K. J. *Spor o Abrahama: Co židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-197-0.

KÜNG, H., ESS, V. J. *Křesťanství a islám: na cestě k dialogu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-262-4.

OSTŘANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-404-3.

PADEN, W. E. *Bádání o posvátnu: Náboženství ve spektru interpretací*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2977-3.

PAVEL VI. *Humanae vitae* (Encyklika o správném řádu sdělování lidského života z 25.7.1968). 2. vyd. Stojanov, 1980.

POSPÍŠIL, C. V. *Jako v nebi, tak i na zemi: náčrt trinitární teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-85929-99-7 (Krystal OP); 978-80-7195-123-0 (Karmelitánské nakladatelství).

POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 3. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-85929-80-5 (Krystal OP); 80-7195-000-9 (Karmelitánské nakladatelství).

SKALICKÝ, K. *Po stopách neznámého boha*. 2. vyd. Svitavy: Trinitas, 1999. ISBN 80-86036-19-7.

SKALICKÝ, K. *V zápase s posvátnem: Náboženství v religionistickém bádání*. 1. vyd. Brno: CDK, 2005. ISBN 80-7325-054-5.

SPENCER, R. *Islám bez závoje: Zneklidňující otázky o světově nejrychleji rostoucím náboženství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-761-5.

ŠIMANDL, J., et al. *Jak zacházet s náboženskými výrazy: Pravopis, výslovnost, tvary, význam*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1193-5.

WAARDENBURG, J. *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*. 1. vyd. Brno: Georgetown, 1997. ISBN 80-902197-1-3.

Internetové zdroje

ABDALATI, H. *Postavení ženy v islámu* [online]. 2.11.2009, [cit. 2.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islam/postaveni-zeny-v-islam.html>>.

AL-SBENATY, A. *Manželstvo v islame* [online]. 1998, [cit. 25.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.islam-sk.sk/sk/Man%C5%BEelstvo%20v%20islame>>.

BADAWY, K. *Manželství a jeho statut (3.díl) - Manželství s nemuslimkami* [online]. 30.5.2003, [cit. 2.2.2011]. Dostupné z:

<http://www.proislam.org/index.php?option=com_content&view=article&id=240:manelstvi-a-jeho-statut-3dil-manelstvi-s-nemuslimkami&catid=67:kazani-kategorie&Itemid=87>.

KRUMPOLC, E. *Islám* [online]. 2008, [cit. 28.1.2009]. Dostupné z: <http://unifor.upol.cz/teologicka/index.php?pageid=5200&chapter=191&id_dbound=94>.

MARTINEK, M. *Inkulturace jako analogie inkarnace* [online]. 2005, [cit. 25.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-5/Inkulturace-spiritualita-a-pastorace.html>>.

MEŠITA PRAHA. *Často kladené otázky o ženách* [online]. 10.3.2010, [cit. 10.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.al-islam.cz/zena-v-islam/casto-kladene-otazky-o-zenach.html>>.

SALAM, A. *Islám versus sekularismus* [online]. 2.5.2009, [cit. 15.3.2011]. Dostupné z: <<http://www.fatwa.estranky.cz/clanky/v-sekularnim-svete/islam-versus-sekularismus.html>>.

Korán [online]. 13.3.2011, [cit. 12.10.2010]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kor%C3%A1n>>.

Christian percentage by country [online]. 2.11.2008, [cit. 22.3.2011]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Christian_percentage_by_country.png>.

Objevte islám [online]. 2001, [cit. 28.1.2009] Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/objevte_islam/indexp.htm>.

ANOTACE

Tématem této bakalářské práce je manželství v islámském náboženství, jako možná cesta ke spáse. Základním kamenem práce je kniha „Vznešený Korán komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého“. Na základě této knihy je manželství v islámu analyzováno a následně srovnáno s pojetím manželství v katolické církvi. Výsledky srovnání jsou pak podrobeny zkoumání ve světle mimokřesťanské teologie. Cílem je zjištění, zda manželství v islámu přispívá člověku k nevyslovené víře a k cestě ke spáse.

Klíčová slova: islám, Korán, manželství, mnohoženství, rozvod, antikoncepce, potrat, náboženství, katolická církev, nerozlučnost, univerzalita, víra, spása, dialog

RESUMÉ

This bachelor theses deals with marriage in religion of islam as possible way to salvation. The basic fundamentals are built on the book „The Holy Qur’an translation to Czech language appended with commentary and index“. Islamic marriage is analyzed based on this book and compared to marriage in catholic church. The results are examined with help of nonchristian theology with focus on human salvation.

Keywords: islam, Koran, marriage, polygamy, divorce, birthcontrol, abortion, religion, catholic church, inseparability, universality, faith, salvation, dialogue